

GLUHONMICE
SCHMID FRANČIŠEK
PRELAT IN STOJNI KANTOR V LJUBLJANI
DARILU 4. JUNIJA 1830.
SKUŠEK JOŽE, KAPLAN V ŽELEZNIKI
VOLILO 15. OKTOBRA 1830.
JELOYŠEK BENJAMIN
PL. FICHTENAU, STONIK V P. V. NOVEM MESTI
VOLILO 9. JULIJA 1836.
VOLF ANTON ALOŽIJI, KNEZOVI LJUBLJANE

VOJLO 17. AVGUSTA 1856
PAJNER FRANČIŠEK, SERAF, DUHOVNIK NA DUNAJU
VOLILO 5. APRILA 1861
GROFICA STUBENBERG FRANČIŠKA
ROJ. AICHHOLZER V LJUBLJANI
VOLILO 23. NOVEMBRA 1861
PRAVI USTANOVITELJ ZAVODA
HOLZAPFEL IGNAČIJ
DEKAN V RIBNICI
VOLILO 1. SEPTEMBRA 1861

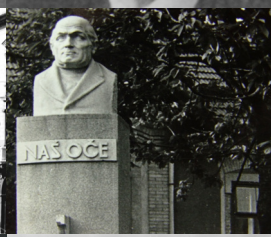

KONFERENCA

»GLUHI V LJUBLJANI

NEKOČ IN DANES«,

16. 10. 2014

Društvo učiteljev gluhih Slovenije

Zbornik prispevkov konference »Gluhi v Ljubljani nekoč in danes, 16. 10. 2014«

Spremno besedilo: Petra Rezar

Uredila: Petra Rezar

Lektura: Marjeta Klevže

Oblikovanje: Urh Brvar

Fotografije: arhiv Muzeja novejše zgodovine Slovenije, osebni arhiv predavateljev

Fotografije s konference: Urh Brvar

Junij 2015

Izdalo: Društvo učiteljev gluhih Slovenije, Černetova ulica 17, 1000 Ljubljana

E-mail: ucitelji.gluhih@gmail.com

www.dugs.si

CIP - kataloški zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

376-056.263(497.4Ljubljana)(082)(0.034.2)

81'221.24(082)(0.034.2)

KONFERENCA Gluhi v Ljubljani nekoč in danes (2014 ; Ljubljana)

Konferenca Gluhi v Ljubljani nekoč in danes, 16. 10. 2014 [Elektronski vir] / [uredila, spremno besedilo Petra Rezar ; fotografije arhiv Muzeja novejše zgodovine Slovenije, osebni arhiv predavateljev, fotografije s konference Urh Brvar]. - El. knjiga. - Ljubljana : Društvo učiteljev gluhih Slovenije, 2015

ISBN 978-961-281-878-4 (pdf)

1. Dodat. nasl. 2. Rezar, Petra; 279946752

Uredniška beseda

Pričujoči zbornik je prispevek predavateljev na konferenci Gluhi nekoč in danes v Ljubljani, ki je potekala 16. 10. 2014 v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. Konferenca v mnogih pogledih velja za eno najpomembnejših v slovenskem prostoru, saj doslej ni bilo takšnega dogodka. Je tematsko obarvana, namenjena širši javnosti, tako gluhim kot slišječim in stroki sami. Konferenca je bila priložnost, da smo prvič prisluhnili zgodovinskim pričam, spoznali zgodovinski razvoj tolmačenja v slovenskem prostoru, najnovejše smernice na področju tehnologije. Oba filma sta dodala veliko težo konferenci, saj sta osvetlila tako stanje v Sloveniji in tujini ter zaskrbljenost za izumiranje kulture gluhih v Sloveniji kot tudi perspektivo izobraževanja in razvoj slovenskega znakovnega jezika. Posebno vrednost konferenci pa je dala prva spremljiva s »tekstopisko«, ki je predavanja zabeležila na ekranu, kar je že vsakdanja praksa na največjih dogodkih gluhih. Gre za prvo uradno pisanje na najpomembnejših dogodkih v Sloveniji, saj doslej ni bilo interesa v tej smeri. Zato smo v društvu želeli prikazati, da možnosti obstajajo, če je le dobra volja. Ob bliskovitem razvoju tehnike je bilo kar nenavadno, da v Sloveniji še ni bilo zapisnikarja.

Piko na i je dodala razstava črnobelih fotografij iz arhiva Muzeja novejšje zgodovine, ki jih je zbral in uredil gluhi študent. Slovenski etnografski muzej je konferenco podprl s svojimi sodelavci in uporabo dvorane. Interes udeležencev je presegel vsa pričakovanja. Odmevi na konferenco so bili pozitivni in navdušujoči, tudi s strani medijev. Konferenca je upravičila svoje poslanstvo in nakazala veliko potrebo po nadaljnjih raziskavah z gluhi raziskovalci in strokovnjaki.

Petra Rezar, prof. lik. ped., predsednica društva gluhih učiteljev Slovenije

PROGRAM KONFERENCE »GLUHI NEKOČ IN DANES V LJUBLJANI«, 16. 10. 2014

Lokacija: Slovenski etnografski muzej, Metelkova 2, 1000 Ljubljana

Ura	
8.00–8.30	Prihod, registracija udeležencev
8.30–9.00	Pozdrav organizatorjev, predstavitev konference
9.00–9.30	» Gluhi nekoč in danes v Ljubljani « <i>Slavko Pavlič</i>
9.30–10.00	» Skozi čas od Gluhonemnice do Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana «, <i>film</i> <i>Petra Rezar, Peter Potočnik Hönigsman, Bojan Mord, Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana</i>
10.00–10.30	» Prvi tolmači v Ljubljani « <i>Ljubica Podboršek</i>
10.30–11.00	ODMOR ZA KAVO
11.00–11.20	» Jezikovna politika « <i>Marko Stabej, Filozofska fakulteta Ljubljana</i>
11.20–11.35	» Duhovniki, začetniki pouka za gluhe « <i>p. Bogdan Knavs</i>
11.35–11.55	» Življenje gluhih v Ljubljani na fotografijah « <i>Katarina Nahtigal, Gašper Rems, Slovenski etnografski muzej in Muzej novejšje zgodovine Slovenije</i>
11.55–12.15	Razprava
12.15–13.00	GLAVNI ODMOR
13.00–13.30	» Dostopna Ljubljana « <i>Alenka Žagar, Mestna občina Ljubljana</i>
13.30–13.45	» Tolmačenje v zdravstvenih ustanovah v Ljubljani « <i>Tanja Giuliatti Davinič, Srednja zdravstvena šola Ljubljana</i>
13.45–14.00	» SIGNOR – Korpus slovenskega znakovnega jezika in pilotna slovnica « <i>Marjetka Kulovec, Špela Vintar, Filozofska fakulteta Ljubljana</i>
14.00–14.45	» History of deaf education difficult path to sign language learning « <i>Arunas Bražinski, Univerza Kaunas, Litva</i>
14.45–15.15	ODMOR ZA KAVO
15.15–15.30	» Otroški znaki « <i>Živa Ribičič, Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana</i>
15.30–15.40	» Gluhofon « <i>Petra Rezar, Matjaž Debevc, Simon Hauptman, Društvo učiteljev gluhih Slovenije</i>
15.40–15.50	» Videokonferenca za gluhe – novosti « <i>Matjaž Debevc, Simon Hauptman, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Maribor</i>

15.50–16.00	<p>»Spletna socialna omrežja in identiteta gluhih«</p> <p><i>Ines Kožuh, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Maribor</i></p>
16.00–16.15	<p>» TV TIPK«</p> <p><i>Bojan Mord, TV Tipk d. o. o.</i></p>
16.15–16.30	<p>»Kako vidim Ljubljano«</p> <p><i>Nikolaj Vogel</i></p>
16.30–16.45	<p>»Razmišljanja o prihodnosti«, film</p> <p><i>Petra Rezar, Peter Potočnik Höngisman, Bojan Mord</i></p>
16.45–17.15	<p>Razprava, zaključki</p>

GLUHI NEKOČ IN DANES

ZGODOVINA GLUHIH V LJUBLJANI?

Slavko Pavlič

apavlic16@gmail.com

Naslov sem postavil pod vprašaj. Gluhi niso živeli le v Ljubljani, kot je naslov te konference, ampak so bili raztreseni po raznih krajih Slovenije in brez medsebojne povezave. Ljubljana kot mesto je s svojim zavodom za gluhe omogočila gluhim družitev in povezovanje. Zato bom svojo zgodbo začel z zavodom. Težko je govoriti o zgodovini gluhih. Gluhi po svoji naravi imamo zelo, zelo malo zapisov, pa še od tega se je marsikaj izgubilo. Le tu in tam se najde kaka fotografija in osebe, ki so priče tistega časa.

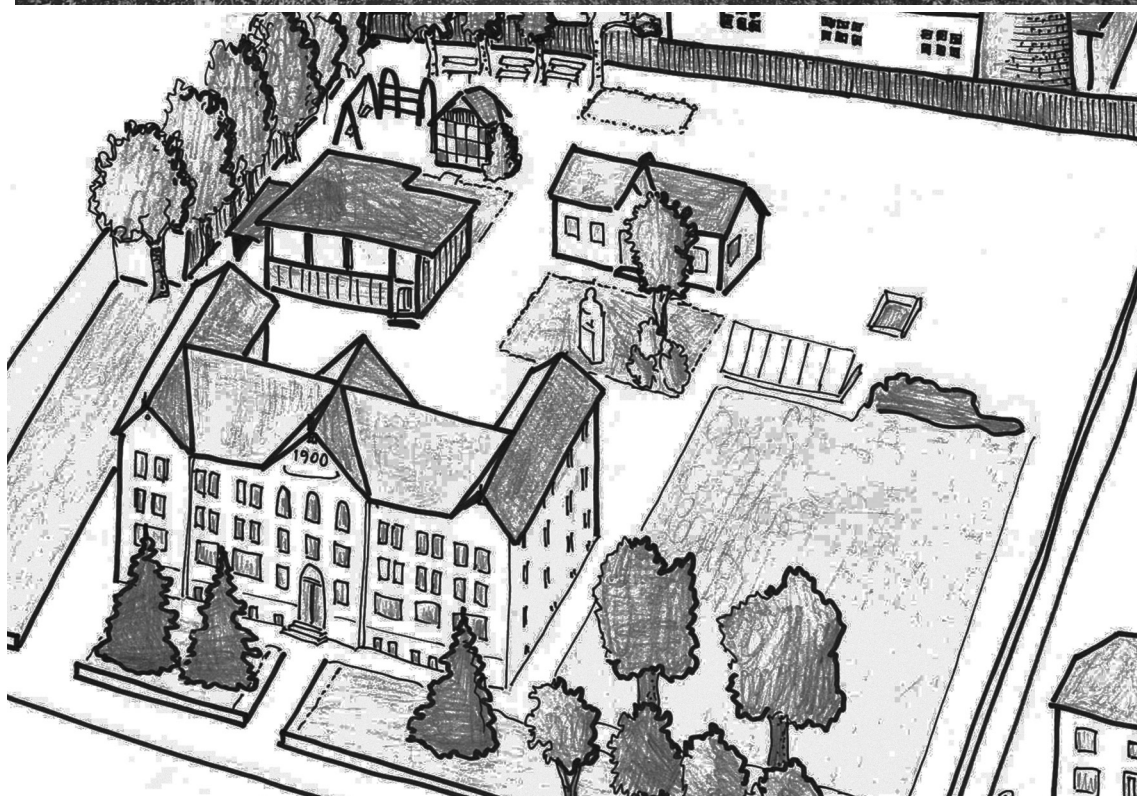
ZAVOD: Stari zavod za gluho mladino, s prvotnim nazivom »Gluhonemnica«, je odprl svoja vrata leta 1900 na Zaloški cesti 5. Bil je šolska ustanova, a obkrožen s samimi bolnišnicami. V trinadstropni zgradbi podkvaste oblike se je izšolalo veliko gluhih generacij. V desni polovici kleti je bila obednica pa kuhinja in dve shrambi za živila ter pralnica. Desno je bila kurilnica, na vogalu kopalnica s skupnimi tuši, sledila je klet s sadjem in kislim zeljem ter drugimi pridelki, na koncu pa deponija za premog. V nadpritličju so bili desno in levo razredi, levi trakt pa je zasedla telovadnica z dvojno stropno višino. Pred drugo svetovno vojno so tam potekale nedeljske maše, po vojni in novi oblasti pa smo ob nedeljah dopoldne gledali filme. Tu so potekale razne proslave.

V mali avli za vhodom sta levo in desno marmorni plošči z imeni donatorjev, ki so omogočili gradnjo zavoda. Po vojni, v mojem času, sta bili ti plošči zakriti z lesenitno plato, na desni je bil menda neki Titov izrek o učenju, na levi pa, spomnim se, so bila imena štirih gluhih učencev, ki so umrli med vojno: Ernest Nasič, Franc Bohel, Jožef Fink in Zlata Koren.

Na stenah ob stopnišču so tri poslikave v delni tehniki sgraffito (zgrafito), slog malo spominja na op art, uporabljeni so le štirje barvni toni, od belega preko oker do svetlo in temno rjavega, ki slikovito predstavljajo prihod učencev v zavod, učenje in druge dejavnosti do končne poklicne izobrazbe. Avtor slik je morda Ivan Erbežnik ki je dolgo poučeval likovni pouk v zavodu pred drugo svetovno vojno in po njej. Bolj verjetno je, da je avtor France Kunaver, ki ga je nasledil nekaj let po vojni, starejši gojenci so ga videli pri delu.

V srednji etaži na sredi hodnika je bila vitrina s pokali in plaketami. Desno od nje slika gluhega avtorja, partizanska tema, pikasta tehnika. Levo v mojem času je bil skromen stenčas. Za vrati desno je bila zbornica in uprava, končni trakt pa ravnateljstvo stanovanje. Levo, prva vrata je bil vhod v večjo sobano, rekli smo ji bivalnica. Naprej je bilo še par razredov, na koncu hodnika pa avdiosoba. Na koncu trakta je bila šivalnica.

V vrhnjem nadstropju so bile ločene spalnice za dečke in deklice, umivalnici in garderobe. Garderobne omare so stale tudi na hodniku, da so v eno sobo dali dodatne postelje, kadar je bil večji vpis. Na koncu stopnic je bila bolniška soba, levo pa druga večja avdiosoba, v njej je bil tudi klavir. V vsakem traktu sta bili po dve spalnici, ena za majhne otroke, druga za pubertetnike. V umivalnici je bilo le dolgo kovinsko korito, belo pobarvano, in nekaj pip, približno meter narazen. Nad pipami je bila polica za milo in ščetke. Tisti čas je le malokdo imel svojo zobno pasto, namesto tega smo imeli vsi skupaj na voljo nekak bel prašek v kovinski škatli, malo večji, kot je za kremo solea. Navlaženo ščetko smo pomakali v ta prašek in si drgnili zobe. Okus je bil oster, po mentolu, in tudi priokus po nekem razkužilu. Na koncu umivalnice, v kotu, je bil nizek bazenček za umivanje nog.

OGLUŠITEV: Star sem bil sedem let, kak mesec sem hodil v prvi razred osnovne šole v Hrastniku, ko me je napadel meningitis. Bilo je grozno, vročina, blodnje, izguba zavesti... Zbudil sem se v bolniški postelji, kasneje sem zvedel, v Celju. Druge bolnike v sobi in sestre sem še slišal. Ena punca mi je rekla, naj poslušam, kaj je za vrati sobe, na hodniku. Čudno. Tega, zvokov za vrati, pa nisem nič slišal. Tudi mame, ki je prišla na obisk, nisem slišal, ni smela gor v sobo, stala je spodaj na dvorišču, mi mahala in nekaj govorila, pa nisem razumel, kaj govori. Spominjam se, da mi je takrat ves čas nekaj zvonilo v ušesih. Vsak dan v bolnici sem slabše slišal, na koncu niti vpitja malega otroka, ki je doživljal zelo bolečo punkcijo v hrbtenico v predelu križa. Le videl sem njegov rdeči spačen obraz, odprta usta, zvoka pa nobenega. Vrnil sem se v šolo, a le za nekaj dni, saj niti vpitja tovarišice čisto od blizu nisem slišal, kaj šele druge razlage. Tako so se začela potovanja ... Mama me je vodila od zdravnika do zdravnika, od mesta do mesta... poliklinika v Ljubljani, Zagreb, Reka, povsod temne sobice, povsod rdeče žametne zavese, povsod glasbene vilice in tulci za preiskavo sluhovoda in ogledalo na čelu doktorja ... in na koncu spet Ljubljana, in sicer Zavod za gluho mladino na Zaloški cesti 5.

PRIHOD V ZAVOD: Mama me je pripeljala vpisat v stari zavod morda decembra 1957 ali v začetku januarja 1958. V zbornici je potekal razgovor, vodil ga je ravnatelj Jože Zakovšek, zraven je bil tudi Mirko Dermelj, odločili so, da pridem februarja, saj se kmalu začnejo zimske počitnice. Toplega februarskega dne, po poldnevu, naju je v zavodu sprejela prijazna tovarišica v beli halji, Mirjam, dobil sem omaro, določila mi je posteljo v ogromni spalnici. Mama je rekla, da gre še nekaj kupit, a se ni več vrnila. Izginila je tudi prijazna Mirjam. Ostal sem čisto sam, zgubljen v ogromni sobani, rekli so ji bivalnica, sredi množice otrok, ki so nekaj mahali z rokami, vmes je bil par mrkih odraslih, vzgojiteljev v črni halji. Začel sem jokati, a me nihče ni tolažil.

PRVI STIKI Z GLUHIMI: Še več, en fant se mi je še spakoval. En drugi se je očitno postavil zame, prvi se je umaknil. Neka ženska v belem, očitno kuharica, je prinesla narezane štruce kruha v ogromni pleteni košari. Otroci so planili in razgrabili vse takoj. Sam si nisem upal zraven, tako sem ostal brez popoldanske malice, lačen.

OBEDNICA; PREHRANA: Zvečerilo se je. Otroci so se nekako razvrstili v pare in se začeli pomikati ven na hodnik. Prepustil sem se toku, ki me je vodil dve nadstropje niže, na dolg in mračen kletni hodnik, na koncu je bila obednica s tremi ali štirimi vrstami miz, okoli vsake mize šest stolov. Ne spomnim se več, kje sem sedel in kaj je bilo za večerjo, za vedno pa se mi je vtisnila v spomin velika oljnata slika, ki prikazuje kmečko mamo, ki na pragu hiše reže hlebec kruha, proti njej pa tečeta lačna otroka, fantek in punčka.

Razpored miz se je skoraj vsako leto menjal, vedno pa je ostala prevleka iz svetlozelenega polivinila z močnim vonjem po plastiki, na robovih obita z letvami. Prehrana ni bila vedno dobra, večkrat se je kakšna jed prismodila, pa so nas vzgojitelji silili, da vseeno

pojemo. Najbolj priskutno je bilo, da smo morali večkrat ob dopoldanski malici požreti tudi žlico tekočega kvasa, ko so ga v večjih kantah dobivali iz pivovarne Union.

Pred delilnim pultom je bila na steni manjša črna tabla, nanjo je bil zapisan trenutni meni. Nekoč, ko sem čakal v vrsti, sem zbrisal črko »k« v omaki in jo nadomestil z »r«. Hip pozneje je na moje lice že priletela krepka klofuta. Spačen obraz vzgojitelja mi je dal vedeti, da na krožniku ne želi nobene omare, ampak omako.

Včasih je bilo boljše kosilo, a repete ni bil možen. Ko smo bili že večji, smo od delitelja hrane zahtevali dvojni krožnik, tega smo malo pomazali z juho in skrili pod mizo. Ko smo dobili prvega polnega, smo oddali še drugega, prvega pa skrili in ob ugodni priliki zamenjali. A to razkošje ni trajalo večno, kuharice so se čudile, kako da vedno prehitro zmanjka mesa, tako so vzgojitelji začeli preštovati, koliko nas je za mizami, in na koncu se je vse razkrilo.

Z obednico in kuhinjo je povezanih še več zabavnih in tudi manj zabavnih stvari, vsega tu ne morem povedati.

KOPANJE: Kopalnica je bila v kleti, od zunaj so bila okna čisto pri tleh, pobarvana z mlečno barvo. Deljena je bila na višji nivo, kjer so bile klopi za odlaganje obleke, navzdol pa so vodile stopnice v nekak bazen, nad bazenom je bil razvod cevi s pršnimi šobami približno meter narazen. Kopanje je potekalo v štirih intervalih, ločeno so se kopali mlajši dečki, nato starejši pubertetniki in nato še deklice, tudi zaporedoma. Kopanje je nadzirala sestra Vorina, za pomoč je imela večje učence, ki so preverjali, če so si mlajši res dobro zdrgnili lakete, podplate, gležnje, ušesa.

TEHTANJE: Preverjanje telesne teže je potekalo vsak mesec ali dva, in sicer na dolgem hodniku pred bivalnico. Vodila je vedno neprijazna sestra Vorina. Vedno me je kregala, ker sem bil suh in lahek. Nekoč pa sem se neopazno izmuznil mimo ven. Na dvorišču sem si nabasal žepe z večjimi kamni in se tak postavil v vrsto za »vago«. Takrat sem jo odnesel brez kritike; previdno sem stopil z »vage« in se odplazil, da me škrtanje kamenja v žepih ne bi izdalo.

BIVALNICA: Tako smo rekli največji sobi v nadstropju. V njej smo praviloma bivali popoldne po pouku, kadar nismo šli na dvorišče, in po večerji, ko je potekalo domače učenje in naloge. Če se prav spomnim, je bil tam naš matični razred v sedmem letniku. V tej sobi smo imeli tudi razne dia in grafoprojekcije. Ko se je pojavila televizija, je bila umeščena tja in ob nedeljah po kinoprojekciji v telovadnici smo »odšibali« gor in smo gledali hecne vragolije navihanega Denisa, druge dni pa druge nadaljevanke: Robin Hood, kamionaški C & A, lutkovno nanizanko Supercar, pa nekakšen Tarzan, Jim iz džungle, pa dolgočasne nogometne tekme jugolige, snemane le z eno kamero od daleč. Diagonala tiste TV je bila morda 40 cm. Slika se je pogosto »porušila«, ko je bilo najbolj napeto; gumb za nastavitev ni pomagal, pač pa en plosk od strani ali na vrh škatle in TV se je popravil.

V bivalnici smo se tudi učili za naslednji dan. V tej sobi se nisem rad učil, zvečer je bilo premalo svetlo, popoldne pa sem raje počel druge stvari, in tako zapravil ugoden čas. Hecno je bilo gledati učence, ki so se vsak v svojem kotu na pamet gulili snov. V zadnjem letniku sem raje prej vstal, se odtihotal v svoj razred in v miru obdelal tekoče naloge.

Večji šolarji smo tu tudi igrali pingpong, zložili smo skupaj štiri mize, loparje smo iz vezane »šperplate« izžagali pri ročnem delu, gumaste obloge seveda nismo imeli, v trafiki čez cesto pa smo kupili žogice. To smo lahko igrali tudi solo, mizo smo postavili pred tablo in mahali, mahali, dokler ni kak vzgojitelj zgubil živcev zaradi »pikapokanja« in nam uničil žogice.

Tu je tudi potekalo redno striženje, ne vem, kdo je plačal. V mojem času ni bilo več tako strogo na balin, a vseeno čim bolj, da je strižec bolj poredko prihajal.

V bivalnici smo lahko tudi igrali Človek ne jezi se, mlin, damo pa šah, nekaj igral in iger pa smo si sami izmislili. To je bilo na primer franje posebej zloženega kosa papirja, vsaka ploskev je imela določeno število točk. Najteže je bilo frcniti tako, da bi papir obstal na bočni strani z največjim številom točk. Gluhi smo izumili tudi svoje karte, nikjer drugje jih nisem videl! Snopič vsebuje 30 kart s številkami od 11 do 40. Ta zadnja, 40, je običajno poslikana, na njej so ali hudič ali smrt ali zapor. Številke od 11 do 20 so »mladi«, od 21 do 30 »srednji«, od 31 do 40 pa »stari«. Igra se tako, da prvi vrže poljubno karto, naslednji pa mora višjo od predložene pa še eno poljubno. »Mladih« se je treba čimprej znebiti, s »stari« pa se strelja, kdor nima višje karte, mora vzeti kup. Komur zmanjka kart, gre »ven« in prvi zmaga. Igra pa teče dalje, zgubi pa tisti, ki mu na koncu ostanejo vse karte. Sistem točkovanja sem že pozabil. Sem pa verjetno v zadnji generaciji, ki je poznala to igro.

In sedaj!? Sedanji mladi igrajo le pasjanso ali pajka na laptopu pa druge animirane računalniške igre ...

TELOVADNICA: Poleg redne telovadbe, v začetku, nas je vadil strogi stari Lavrenčič, bil je hudoben, kdor ni prav izvedel vaje, mu je zalučal kapelko v noge. Kapelka, to je kak meter dolga in kake 3 centimetre debela bukova palica, še zdaj jo uporabljajo, sicer v lepši obliki, kapelniki na čelu godbe ali pa vodilne mažoretke na paradah. Po taki telovadbi je marsikdo imel »plave« gležnje. Okoli leta 1960 je telovadbo prevzel tovariš Starc, bil je bolj tolerant, malo smo zares telovadili, večinoma pa igrali med dvema ognjema in odbojko. Fantje smo imeli včasih zunaj trening nogometa.

V telovadnici so potekale tudi proslave, dan OF pred prvim majem, dan republike 29. novembra s pionirsko prisego. Obvezno so bile zraven recitacije raznih partizanskih pesmi. Naša razredničarka je naš razred večkrat animirala, da smo odigrali tudi kako krajšo igro, povzeto iz revije Kurirček. Kretnje na recitacijah so bile prepovedane. Mučili smo se z izgovarjavo, obenem pa so naše iztegnjene roke ob bokih sooblikovale neke kretnje.

Pred vojno so bile v telovadnici nedeljske maše. Po vojni in menjavi oblasti smo imeli ob nedeljah dopoldne kinomatinee s 16-mm projektorjem tovarne Iskra. Operater je bil običajno tovariš Kavčič. Po filme smo hodili učenci višjih razredov, in sicer ob sobotah po kopanju na nek naslov na Trubarjevi ulici. Večinoma smo gledali domače vojne filme, kot so Šolaja, Kozara, Na svoji zemlji, včasih pa smo imeli nabor Disneyjevih risank. Včasih pa so nas peljali v kino ven, in sicer v miličniški kino nasproti stare Kartonažne.

DVORIŠČE: Zavodu na Zaloški cesti je pripadalo precej zemljišča. Sama zgradba je bila odmaknjena od ceste nekaj metrov, na vmesnem pasu so bili trata in drevesa. Ob dovozu na levi je bil vrt ravnatelja Zakovška. Za vrtom je bil visok zid, ki je ločeval posest soseda Šarabona, zraven pa je bila Poliklinika. Za zavodom je bil manjši paviljon, risalnica profesorja Kunaverja, nekaj metrov za njim pa čebelnjak. Sredi dvorišča zaplata trave in grmovja in češnja, tam je stal spomenik pobudniku Ignaciju Holzapflu. Za parkom je bila hiša, v njej dom vrtnarja Peklaja, v drugi polovici hiše pa dve delavnici za rokodelski pouk, vodila ga je Zinka Snoj. Desno od zavoda je bil vrt, na prednjem koncu tudi nekaj sadnih dreves. Pred selitvijo zavoda, leta 1964, so drevesa posekali, profesor Kunaver je obdržal debela hrušk. Dva ali trije letniki smo potem v debela dolbli motive zgodovine človeštva. Skulpture so bile postavljene pred novi zavod morda leta 1966 ali 1967. Ostalo je bilo peščeno dvorišče vse do lesene ograje, za katero je bila stara toplarna. V kotu na levi je bilo nekaj brez pa klopi in igrala. Tam smo igrali nogomet, odbojko pa tudi »sabljanje«. To igro smo poznali le gluhi, »sabljali« smo z golo roko, kdor se je dotaknil nasprotnika, je preživel, drugi je bil »mrtev«, izločen. Desno je bil večji zelenjavni vrt, v ospredju tudi nekaj sadnega drevja. Na dvorišču je bil tudi manjši bazenček z vodo za zalivanje, v sklopu vrta pa tudi topla greda in kompostni kup. Zadaj za leseno ograjo je bila stara toplarna.

In sedaj?! Ves ta prostor sedaj zaseda Univerzitetni klinični center.

MESTO IN PROMET: V moji mladosti, ko sem prišel v zavod, je bilo prometa malo. Malo je bilo tudi semaforjev, na križiščih so promet usmerjali sposobni miličniki z belimi narokavniki. Prevladoval je tramvaj, a kmalu so ga ukinili, ne vem, zakaj. Tudi prog je bilo razmeroma malo v primeri s sedaj. A trolejbusi in avtobusi so vozili bolj na gosto. Trolejbusi niso bili zanesljivi, pogosto so se kvarili, v času, ko sem bil vajenec, so bile tudi redukcije elektrike, trolejbusi so obstali in smo morali ven in »dirkati« do bližnje postaje na drug avtobus. Takrat tudi ni bilo urbane, vajenci smo imeli mesečno le za določeno progo, od DIC na Poljanski do zavoda za Bežigradom. Včasih smo goljufali in se vozili po drugih progah, takrat smo trepetali, da nas ne ujame kontrolor.

In sedaj?! Informacije o prometu so sedaj veliko boljše, veliko postajališč ima svetlobno tablo s prihodi, tudi tabele za posamezne proge in okviren prihod so pozitivne. Na avtobusih so zdaj svetlobni napisi o poteku vožnje. Zalomi se le takrat, kadar ima neka proga začasen obvoz pa ni jasno, kje in kod. Morda so za to glasovna opozorila, a mi gluhi jih ne slišimo.

Ljubljana je bila takrat manjša, veliko ulic je bilo makadamskih in zelo prašnih. Zato so cestarji občasno ulice škropili s celulozo iz Vevč, ki je ostala pri proizvodnji papirja. Tudi naše zavodsko dvorišče, bilo je peščeno, so občasno poškopili. Na njem smo igrali nogomet, odbojko, med dvema ognjema.

Ob nedeljah popoldne je bil obvezen sprehod po mestu. Več kot sto otrok se je v parih vilo po mestu. Cilji so bili različni: otroški gaj Kodeljevo, igrišče ob šoli Majde Vrhovnik, letališče v Mostah, pot na grad iz različnih smeri, vzpon na Golovec in nabiranje kostanja jeseni, park Tivoli z ribnikom in čolnarno ... Tako smo postopoma dobro spoznali mesto tudi za samostojne pohode. Sam sem že zelo zgodaj, pri osmih, devetih letih obiskoval teto, ki je živela v bližini, v stari stavbi na Kolodvorski, včasih z dovoljenjem vzgojitelja, včasih brez.

TRGOVINE: Nekoč je vsa prodaja v trgovinah potekala preko pulta, tak sistem je zdaj le še v mesnicah in lekarnah. Večina robe, moka, riž, polenta in ostale stvari so bile v nekakih zabojih ali večjih vrečah, trgovke so sproti »odvagale« želeno količino. Tudi olje in kis so natakale v od doma prinesene steklenice. Na policah so bile le čokolade in razno pecivo v manjših škatlah. Na pultu so bile večje steklene posode z bonboni. Tudi te so trgovke zajemale s »šaflico« in odtehtale 10 ali več dekagramov. Za nas gluhe je bil ta sistem zoprni, saj smo zelo težko razložili trgovki, kaj in koliko želimo. Okoli leta 1960 so se pojavile prve samopostrežbe, najprej v Ljubljani, nato še po drugih mestih. Za nas gluhe je bilo to pravo olajšanje, mirno smo lahko nabirali stvari s polic v košarico in pri blagajni plačali brez odvečnih besed.

KINO: V mestne kinodvorane smo gluhi gojenci zavoda začeli hoditi šele v sedmem in osmem razredu pa še to le v soboto in nedeljo popoldne, prej nismo dobili dovoljenja za izhod. Prošnjo smo napisali na listek in dali v podpis razredniku. Včasih je podpisal, včasih ne. Glede tega imam svoje izkušnje: takrat sem kar lepo pisal in risal, starejši gojenci so to izkoristili in me prisilili, da sem ponaredil podpis njihovega razrednika. Podpisan listek smo potem pokazali dežurnemu vzgojitelju in uživali svobodo do večera. Še sreča, da vzgojitelji ob ponedeljkih nikoli niso preverjali pri razrednikih veljavnost izhodov!

Sami smo hodili le v kino, gledat kavbojke, rimske spektakle in kakšne kriminalke, takrat se je pojavil agent 007. V Ljubljani je bilo takrat veliko kinodvoran. Bile so dobro obiskane, pred blagajnami dolge vrste, ko je bila ena predstava razprodana, so se vrste usule, mi dijaki si nismo mogli privoščiti večerne predstave zaradi hore legalis. Večinoma smo hodili v Union, tudi Komuna je bila blizu pa Sloga, sedaj Kinodvor, takrat še niso vrteli porničev, večkrat smo šli tudi na Vič ali v moderno Šiško. Pri pivovarni je bil mladinski kino Mojca. Nekaj posebnega pa je bil kino Triglav na Kodeljevem. V zavodu je bilo včasih premalo postelj za vse gojence, tako smo občasno osmošolci prenočevali ali v župnišču bližnje cerkve svetega Petra ali pa šli do kina Triglav, v nadstropju nad kinom je bila spalnica. Ko je vzgojitelj odšel, smo si čez pižamo hitro potegnili hlače in kar v copatah »odracali« dol v dvorano, biljeter nas je spustil noter brez problema. Od tistih filmov, mimo kavbojk in

Herkula, se mi je najbolj vtisnil v spomin film Hud s Paulom Newmanom in Patricio Neal.

Pa sedaj?! V centru je ostal le Kinodvor z izbranim sporedom in Kinoteka. Vse drugo se vrti v Koloseju v okviru BTC. Je pa neka ugodnost, zdaj gluhi gledalci kupimo karte s popustom kar v društvu.

TEKME: Nekateri pa so bili navijači nogometašev Olimpije ali Slovana, a karto za vstop so le redko plačali, večinoma so »žicali« reditelja, da je zamižal in jih spustil. Drugi so se postavili pred kakega odraslega, reditelju s palcem pokazali nazaj in izginili v gneči, reditelj pa je od odraslega terjal karto za malega, a ta je le debelo gledal.

TEATER, MUZEJI: V šolskih letih nikoli nisem sam šel v muzej ali galerijo. To so bili vedno le skupni obiski enega ali več razredov. Pač pa se je zgodilo nekaj nenavadnega: v tretjem razredu, imel sem devet let, me je nekdo iz zavoda peljal v gledališče in posadil na stol v parterju. Dvorana se je zatemnila, na odru so začela poskakovati lepa dekleta v nabranih prekratkih krilcih, stopicala po prstih in kazala cele dolge noge in globoke dekolteje. Na platnu zadaj pa je nekaj migotalo, kot valovanje vode. Bil sem zmeden nisem vedel, ali lahko gledam ta dekleta ali je to greh. Šele mnogo, mnogo let pozneje sem spoznal, da sem v ljubljanski operni stavbi imel čast videti slavni balet Labodje jezero.

Pa sedaj? Gluhi po malem ustvarjamo lasten repertoar. Pojavljajo se prve lastovke, ki na oder teatra vključijo tudi tolmača, a večkrat je to neposrečeno, tolmač na enem koncu, bistvo dogajanja na drugem, beganje z očmi sem in tja je za nas gluhe prenaporno. V muzejih obstajajo neki elektronski vodiči, a jih še nisem preizkusil.

KOLONIJE: Sedaj pogosto kritiziramo Jugoslavijo in komunizem, da je bila sama revščina in prisila. A iz šolskih let imam na ta čas drugačne spomine. Sam sem se udeležil kolonij skoraj vsako drugo leto, skupaj z drugimi gojenci, bilo nas je običajno 30 do 40, kar pomeni četrtnina do tretjina posameznega letnika vseh gojencev. Letovanje je potekalo v različnih krajih in praviloma tri tedne, kar je pravo razkošje.

Še zdaj pa ne vem, kdo mi je vse te kolonije plačal? So starši kaj prispevali? Društvo prijateljev mladine? Kak občinski sklad? O tem nič ne vem!

Po koncu prvega razreda sem bil v Portorožu. Prenočevali smo v starem zavodu za gluhe, do plaže med skladiščem soli in ladjedelnico (tam je sedaj razkošni Bernardin) je bilo le pet minut hoje. Bil sem majhen, prvič zares na morju, le užival sem.

Naslednjič sem šel po tretjem razredu na Debeli rtič. Tisto mladinsko okrevališče je bilo šele v izgradnji, stal je le paviljon s kuhinjo, jedilnico, sanitarijami in ambulanto. Spali pa smo v vojaških šotorih na zložljivih kovinskih posteljah. Ob večerih so slišči taborniki prirejali razne igrice, mi gluhi smo se le težko vključili. Spomnim pa se, da so v bližini naše plaže snemali mladinski film »Ti loviš«, ko miličniki ujamejo nekega lopova.

Po petem razredu smo šli v Šiljevico na Hrvaškem. Bivali smo v velikem domu, imel je tudi teraso, ob večerih je tam naš tovariš Starc igral na kitaro, nekateri so poskušali plesati. Tam sem se tudi naučil plavati, naučila me je sošolka Stanka.

Po sedmem razredu je bila sprememba, namesto na morje smo šli v hribe, Podljubelj nad Tržičem. Veliko smo hodili po okoliških planinah, Zelenica, ovinkasti prelaz Ljubelj in meja z Avstrijo pa niže dol do spomenika taboriščnikom. Tisti čas so snemali prvi barvni film o Kekcu, a ne pri nas, vest sem bral v časopisu.

Po osmem razredu sem se vrnil na prvo točko, spet Portorož in zavod, ista plaža, nora leta, druge osebe, nežna šolska ljubezen, ki je šla na živce vzgojiteljem.

Pa sedaj? Zadnja tri leta sem delal kot prostovoljec pri kampu mladih gluhih dijakov. Skupina se vsako leto manjša, število nočitev se krči, letos so bile le štiri. Plačniki so močne firme in drugi sponzorji.

NOVI ZAVOD: Ko se je zavod selil za Bežigrad, nisem bil zraven. Tisti čas sem kot vajenec opravljal prakso v sosednjih Trbovljah.

Tisti čas so se dogajale še druge spremembe. Zavod je uvedel rejniški sistem, namesto v internatu so gojenci od drugod živeli pri raznih družinah vsepovsod po Ljubljani. Mislim, da se je s tem začela krhati nekaka družinska povezanost med gluhih. Rejniki so prevzeli neko vlogo staršev, ki so bili doma izven Ljubljane.

In sedaj? Rejništvo je nekako zamrlo, sedaj prevladuje integracija, v zavodu živi in se šola le malo gluhih, večja se tudi število otrok s polžkovim vsadkom.

POKLICNA ŠOLA: V poklicno šolo v zavodu, takrat smo rekli Vajenska šola, sem se vpisal jeseni 1965. Bolj na slepo sem se odločil za tapetništvo. Pravega svetovanja in usmerjanja ni bilo ne pri starših, v šoli tudi ne zadosti. Takrat se je spremenil sistem poklicnega šolanja, nič več dopoldne praksa, popoldne učenje, ampak so uvedli štiri mesece šolanja v zavodu, šest ali sedem mesecev prakse pa mesec ali dva počitnic.

Prvi letnik šolanja, spomladi 1966, sem še bil v starem zavodu, zadnja dva pa že v novem za Bežigradom. Kot vsi mladi sem se na nove okoliščine hitro navadil. Gluhi fantje smo stanovali v Domu Ivana Cankarja na Poljanski cesti, nasproti Cukrarne. Dekleta so bila tik zraven v Domu Anice Černejeve. Z avtobusom smo se vozili v šolo za Bežigrad. Večkrat smo se odpovedali mesečni vozovnici in raje hodili peš po Njogoševi, mimo tovarne baterij Zmaj in skozi Savsko naselje do zavoda. Skromen denar od vajenske nagrade smo porabili za druge stvari.

Takrat smo se bolj vključili v dejavnost Društva gluhih. V drugem letniku smo pod mentorstvom Antona Klančnika ustvarili partizansko igro in jo predstavili na odru zavoda za Bežigradom. Vodstvo zavoda nam je v tretjem letniku tudi dovolilo, da priredimo novoletno zabavo.

ORGANIZIRANOST GLUHIH: Začetki organiziranosti gluhih segajo že v čas Avstro-Ogrske. A šele v letu 1931 je skupina odraslih gluhih ustanovila društvo. Tisti čas se gluhi niso mogli obrniti na nobenega tajnika, saj jih ni bilo; lahko so se zanesli le nase, svojo

pamet, svojo voljo in pomoč učiteljev v takratni Gluhonemnici. V takih razmerah so sestavili svoja »Društvena pravila« ter skupaj z vlogo oddali na načelstvo kraljeve banske uprave. Pravila so bila sprejeta poleti 1931, za ustanovitev društva ni bilo več ovir, tako je bilo 6. septembra 1931 v Narodni kavarni v Ljubljani ustanovljeno prvo slovensko društvo gluhih.

Glavni pobudnik za ustanovitev društva je bil Anton Černe, a predsednik ni bil nikoli, vedno pa povsod aktiven član v ožjem odboru. O njem se govori, da ni znal slovensko govoriti, samo nemško in kretnje. Prvi predsednik je bil tako Franc Klemenčič. Že pred vojno je bil zelo aktiven Ciril Sitar, tiskar in graver. Po vojni so njegovo tiskarno nacionalizirali, iz tega obrata so nastale kasnejše Učne delavnice, kjer se je izučilo in zaposlilo veliko gluhih.

Med okupacijo se je društvo razpustilo, ponovno je zaživel leta 1947 z novim statutom.

DRUŠTVO			
PRESEDNIKI		TAJNIKI	
Franc Klemenčič	1931–1936	Slavko Klemenčič	1831–1934
Ciril Sitar	1936–1941	19?? – 19??
Ciril Sitar	1947–1956	Štefan Venko	1947–19??
Renato Bavčar	1956–1959	Vika Grošelj	19??–1974
Ivan Kmetič	1959–1963	Meri Möderndorfer	1974–1976
Štefan Štihec	1963–1967	Bojan Kandare	1976–1978
Vinko Cepec	1967–1971	Milena Štrekelj	1978–1980
Anton Čarman	1971–1979	Jože Rednak	1980–2006
Marjan Lampelj	1979–1983	Saša Rijavec Škerlj	2006–2009
Franc Planinc	1983–1989	Nataša Zlodej	okt.–dec. 2009
Anton Petrič	1989–1994	Nataša Kordiš	2010–2014
Frida Planinc	1994–2009	Valentin Jenko	od avgusta 2014
Janez Slatinšek	od 2009		

Za tajnike društva žal ni popolnih podatkov, pred drugo svetovno vojno jih ni, le to je znano, da je prvemu predsedniku kot nekakšen tajnik pomagal brat Slavko Klemenčič.

Ob ustanovitvi društvo ni imelo lastnih prostorov. Člani so se shajali v raznih lokalih. Gluhonemnica jim je od leta 1936 dala na voljo svojo telovadnico za večje shode. Po vojni so imeli najprej najete prostore na Taboru, Vidovdanska 12. Zaradi predvidene rušitve, tam zdaj stoji hotel Park, so se preselili v najeto sobo v prvem nadstropju gostilne »Pri Amerikancu«, Gornji trg 20. Leta 1964 ali 1965 pa je društvo dobilo prostore v hiši na Samovi 9. Stavbo so v naslednjih dveh desetletjih nadzidali in v gornji etaži je delovala Zveza gluhih, dokler se ni preselila na Drenikovo. Leta 1994 je Društvo od Zveze dobilo zemljišče v Zadobrovi in leto kasneje je že potekala gradnja novega društvenega doma. Otvoritev je bila leta 1996, ravno na 65-letnico ustanovitve društva. Zaradi poplavnosti kletnih prostorov so člani jeseni 1999 udarniško zgradili novo društveno dvorano in v njej že dočakali novo leto 2000! Kasneje so večinoma prostovoljno zgradili še sončni paviljon in balinarsko igrišče. Leta 2009 je Društvo od FIHO dobilo sredstva za izolacijo objekta. Mestna občina Ljubljana pa je prispevala tako za ureditev razsvetljave ob povezovalni cesti kot tudi asfaltiranje te ceste in društvenega dvorišča.

ZVEZA			
PRESEDNIKI		TAJNIKI	
Ciril Sitar	1946–1958	Ivan Štrekelj	1950–1951
Ivan Kmetič	1958–1962	Rajko Pogačnik	1951–1958
Jože Grže	1962–1974	Vladimir Potokar	1958–1962
Jože Ribič	1974–1984	Minka Barlič	1964–1966
Anton Špan	1984–1986	Francka Gortnar	1966–1978
Miro Kocjan	1986–1992	Aljoša Redžepovič	1978–2008
Franc Planinc	1992–2009	Matjaž Juhart	od 2008
Frida Planinc	2009–2013		
Mladen Veršič	od 2013		

Ne vem točnega datuma, kdaj je bila ustanovljena Zveza gluhih. Do druge svetovne vojne sta delovali le društvi v Ljubljani in Mariboru. Zveza gluhih pa je bila verjetno ustanovljena z dekretom iz Beograda okoli leta 1946 pod nazivom »Republiški odbor gluhih za Slovenijo«. Izraz »Okrajni odbor« pa je pomenil lokalno društvo. Spominjam se, da so starejši gluhi ta izraza pogosto uporabljali. To domnevo podpira tudi prekrivanje funkcij tajnika in predsednika tako Društva kot Zveze. Okoli leta 1970 je bila v prostorih Društva na Samovi poplava zaradi počenega vodovoda. Precej arhivskega gradiva je bilo takrat uničenega. Čudno je, da zdaj na plaketi v avli ZDGNS piše, da je bil g. Sitar predsednik Zveze od 1931 do 1941. To tezo bo morala zgodovina še raziskati.

In sedaj?! Delo med gluhih nekoč in danes poteka precej podobno. Razlika je v tem, da so nekoč člani čutili večjo pripadnost Društvu in kljub veliko slabšim prometnim zvezam veliko bolj zavzeto sodelovali za interese Društva na vseh področjih – sociala, kultura in šport. Takrat ni bilo mobitelov, a so se ljudje vseeno znali zmeniti za seje, razne kulturne vaje in športne treninge. Po drugi vojni je bilo v okviru Društva ustanovljeno Kulturno društvo gluhih »Vita Zupančič«. Kasneje so ustanovili še športni klub »Komet«, ki je združil nogometaše, košarkarje in kegljače. Morda je zdaj čutiti manjšo pripadnost Društvu, kljub boljšim prometnim zvezam. Starejši, ki smo bili vzgojeni v internatu, čutimo neko družinsko povezanost, mlajši so ta čut nekako izgubili. Povezujejo se bolj na daljavo, z mobiteli, internetom in videokomunikacijo.

Viri: bilteni DGN Ljubljana iz let 1996, 2001, 2008; Aljoša Redžepovič: Odrasli gluhi in naglušni na Slovenskem 1995; Zbornik Zavoda za gluho mladino iz let 1940 in 1950; pričevanja starejših gluhih članov. Slikovno gradivo: arhiv DGN Ljubljana, Zbornik Zavoda za gluho mladino iz let 1940 in 1950, slike na spletu GOOGLE in osebna zbirka Slavko Pavlič. Risbi: deška umivalnica, avtor Ivan Erbežnik; zavod na Zaloški z dvoriščem, avtor Slavko Pavlič.

Slavko (Alojz) Pavlič, oglušel v otroštvu, aktiven na področju kulture, raziskovanja SZJ in pisanja prispevkov.

SKOZI ČAS OD GLUHONEMNICE DO ZAVODA ZA GLUHE IN NAGLUŠNE LJUBLJANA

film

Petra Rezar, Bojan Mord, Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana

petra.rezar@zgnl.si, bojan.mord@zgnl.si

Film je dosegljiv na: <https://www.youtube.com/watch?v=zuMr8-mvdsQ>

Film je kronologija skozi oči nekdanjih gojencev in nekaterih učiteljev današnjega Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana. Nastal je v kratkem času od septembra do oktobra 2014. Mnogi nekdanji gojenci so prvič odkrito spregovorili o svojih starih časih. Najstarejša sogovornica je Marija Bergant, ki je zavod obiskovala pred 2. svetovno vojno in se spominja številnih dogodkov. Z zavodom je bila tesno povezana tudi še dolgo let po tem, saj je bil njen mož Ivan Bregant tehnični delavec, ki je deloval v zavodu pred vojno in doživel upokojitev v novih prostorih na Vojkovi 74. Anica Milošič je oglušela v času 2. svetovne vojne in bila kot številni otroci poslana v zavod. Vinko Trinkaus je obiskoval zavod po 2. svetovni vojni, v času prihoda nove tehnologije, slušnih pripomočkov. Marjan Repše spada v eno zadnjih generacij, ki je še obiskovala zavod na Zaloški in se selila na Vojkovo, tu je celo pomagal pri tehničnih delih kot učenec in dijak. Peter Potočnik Hönigsman izhaja iz zlate generacije nadarjenih košarkarjev, ki je osvajala medalje na največjih tekmovanjih. Njihov prihod pa je tesno povezan tudi s prihodom slovenskega znakovnega jezika v pouk na zavodu. Zavod je danes še vedno edina ustanova izmed treh ustanov za pouk gluhih otrok in mladostnikov, ki izvaja pouk v slovenskem znakovnem jeziku. Prihodnost pa po letu 2010 ni več optimistična ...

Petra Rezar, prof. lik. ped., gluha učiteljica v Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana

Bojan Mord, dipl. inž. graf. tehn., gluhi učitelj v Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana

ZAČETKI TOLMAČENJA IN TOLMAČEV V SLOVENIJI

Ljubica Podboršek

ljubica.podborsek@gmail.com

Uvod

Dovolite, da se predstavim. Sem Ljubica Podboršek, otrok gluhih staršev, in tako rekoč tolmačica od svoje rane mladosti. Že zelo zgodaj sem usvajala znakovni jezik, ki sta ga med seboj uporabljala moja starša. Kot anekdoto naj povem, da sem začela uporabljala znakovni jezik za sporazumevanje že s svojo teto, ko sem ji kot enoletna deklica kazala, da mi je padla na tla dudu. Seveda me ni razumela, kaj ji hočem dopovedati, zato je vprašala mojo mamo, ki me je držala v naročju, kaj ji tako vztrajno kažem z roko, in tako izvedela od nje, kaj sem ji hotela s kretnjami dopovedati.

Vlogo tolmačice za svoje starše sem, tako kot mnogi otroci gluhih staršev, opravljala celo življenje. Mlajši otroci smo tako nehote bili postavljeni v vlogo odraslega, z vso težo odgovornosti in dolžnosti do svojih staršev in drugih ljudi, med katerimi živimo. Že zelo zgodaj smo se naučili vživljati se v drugo osebo in se prilagajati okolici, že zelo zgodaj smo spoznali, da obstajata dve skupini ljudi, da obstajata dva svetova, svet »gluhi« in svet »slišiči«. Zaradi slišičega sveta otroci gluhih staršev včasih doživljajo stiske in neprijetnosti in velikokrat ne razumejo, zakaj drugi »slišiči« ne razumejo ali težko razumejo njihove starše. Nehote se zavedajo drugačnosti, v kateri mnogi tudi ne vzdržijo in se tega celo sramujejo. Zaradi tega so velikokrat v stiski in imajo občutek krivde. Vendar pa se, na srečo, večina nauči razumeti drugačnost znotraj svojih družin, spoznavajo gluho dediščino in kulturo in svojo vlogo sprejmejo kot most med gluhim in slišičim svetom, zato mnogi med njimi postanejo, ko odrastejo, tolmači znakovnega jezika.

Začetki tolmačenja

Začetki tolmačenja v svetu gluhih pripadajo otrokom gluhih staršev, sorodnikom, prijateljem, sodelavcem in ne malokrat tudi duhovnikom, ki so prvič v zgodovini izobraževanja gluhih začeli poučevati gluhe otroke. Verjetno so se vsi ti sami domislili, izmišljali in oblikovali določene naravne kretnje, geste in kretnje za sporazumevanje z gluhi. Z nastajanjem šol za gluhe pa se je razvijal znakovni jezik in vzporedno z njim se je tolmačenje preneslo tudi na učitelje gluhih otrok. Prva taka šola, ki je izobraževala gluhe otroke v znakovnem jeziku, je bila pariška šola, ki jo je leta 1760 ustanovil opat Charles d'Elpee, ki je začel tudi s sistematskim zapisovanjem posameznih kretenj na podlagi opazovanja pogovorov med gluhi učenci.

Zgodovinski razvoj izobraževanja gluhih je od tedaj dalje doživel vzpone in padce. Najhujši padec je bil s sklepom milanskega kongresa za učitelje gluhih leta 1880, ki je prepovedal uporabo znakovnega jezika pri poučevanju gluhih. Od takrat dalje nam je dobro poznana zgodovina razvoja znakovnega jezika v svetu in tudi pri nas in tudi potrebe in zahteve gluhih po njihovem jeziku so se uresničevale zelo počasi zaradi prevladovanja oralistične metode po šolah za gluhe, kjer je sicer znakovni jezik prikrito obstajal med sami gluhi in prav tako tolmačenje, ki pa je slonelo na lastnih izkušnjah in lastnem učenju, zanimanju in iznajdljivosti tolmača pri stiku z gluhi.

V Sloveniji je bila prva šola za gluhe ustanovljena leta 1900 v Ljubljani, pouk je potekal po oralni metodi in le redki učitelji so se od svojih gojencev naučili nekaj kretenj in se v kretnjah pogovarjali z njimi. Naj imenujem samo nekatere, za katere sta mi povedala moja starša, ki sta Gluhonemnico začela obiskovati od leta 1922

oziroma 1925 dalje. To so bili Matilda Podkrajškova, Vilko Mazi, duhovnik Tome, Stanko Kavčič in verjetno še kdo, za katere žal ne vem imena. Okoli njih so se zgrinjali gluhi otroci, željni pripovedovanja v znakovnem jeziku, ki je bil pri pouku prepovedan. Gospod Stanko Kavčič je bil tudi vrsto let v vlogi tolmača na sodišču.

Potrebe po tolmačenju so bile med odraslimi gluhih osebami še posebno močne, ko so se začeli družiti med seboj in ustanavljati društva gluhih. V Ljubljani, kjer je veliko gluhih ostalo po končanem šolanju, je leta 1931 na pobudo Antona Černeteta, gluhega graverja, bilo ustanovljeno prvo društvo. Posebnost gospoda Černeteta je bila v tem, da pri pogovoru ni uporabljal glasu, pač pa se je sporazumeval le v znakovnem jeziku. Imel je hčerko, ki ga je odlično razumela in bila tudi njegova tolmačica. Gospod Černe je bil zelo izobražen, šolal se je v Zagrebu, Dunaju, Pragi in v Nemčiji, spoznaval tam tudi gluhe in njihovo organiziranost, in tako je skupaj z izobraženimi somišljeniki – Cirilom Sitarjem, ki je odlično govoril in obvladal znakovni jezik, in Antonom Klemenčičem, ki pa je zelo dobro govoril in malo slabše kretal – ustanovil društvo, ki se je imenovalo Društvo gluhih Dravske banovine. Pri sporazumevanju s slišječimi jim je takrat velikokrat tolmačila Černetova hčerka in bila tako prva tolmačica po »uradni dolžnosti« .

Vloga tolmača takrat ni bila izpostavljena in mi tudi ni znano, kdo vse je še pomagal gluhih voditeljem in drugim članom Društva pri sporazumevanju s slišječimi, domnevam pa, da so si pomagali s svojimi domačimi in učitelji, ki so znali kretati, in tudi s slišječimi zaposlenimi v društvu, ki so se od gluhih naučili znakovnega sporazumevanja. V veliko pomoč pa jim je gotovo bila tudi učiteljica gospa Podkrajškova, ki je tudi na sliki ob ustanovitvi Društva.

Moj oče, Ivan Kmetič, po poklicu je bil višji zobotehnik, se je že zelo zgodaj vključil v delovanje Društva gluhih in me še kot majhno deklico jemal s seboj v Društvo v Ljubljani, ki je bilo na Vidovdanski cesti, in tudi v druga društva, ki so nastajala po Sloveniji. Tako sem že zelo zgodaj spoznavala različne gluhe in tudi različne oblike znakovnega jezika, ki so ga uporabljali. Moja učiteljica pa sta bila takrat tudi gospod Ciril Sitar in tudi gospod Dragoljub Vukotič, ki sta bila dobra prijatelja mojih staršev in velikokrat pri nas doma. Udeleževala sem se tudi raznih izletov in tam so bili tudi moji prvi skromni začetki tolmačenja. Kasneje, ko je moj oče postal funkcionar Društva in Zveze, pa sem večkrat tolmačila tudi na sestankih ali pri razgovorih s sekretarjem Društva/Zveze, gospodom Potokarjem, in kasneje s sekretarko Minko Barlič. Ognjeni krst pa sem doživela na občnem zboru v veliki dvorani Zavoda za zdravstveno zavarovanje na Miklošičevi cesti v Ljubljani, leta 1962. Takrat sem prvič javno nastopila na odru pred veliko množico gluhih kot tolmač. Bilo me je strah, a nalogo sem, sodeč po velikem odobravanju gluhih, dobro izpeljala.

Ko je mesto sekretarja Zveze gluhih prevzela gospa Francka Gortnar (od 1966 do 1977) in za njo Aljoša Redžepovič, sem postala, tako rekoč, tolmačica Zveze, saj sem tolmačila na vseh večjih prireditvah, seminarjih, sestankih, otvoritvah, obletnicah, mednarodnih dnevih v Sloveniji in tudi v Jugoslaviji. V tem času sem se tudi zaposlila v Učnih delavnicah (1975) in bila dolga leta edina tolmačica za znakovni jezik s pridobljenim uradnim potrdilom, ki sem ga dobila na usposabljanju tolmačev iz Jugoslavije leta 1969 v Beogradu.

V tem obdobju pa se je že pojavila močna potreba po tolmačih, ki bi tolmačili po društvi gluhih, zato sva z Meri Möderndorfer, ki je bila takrat zaposlena na Društvu gluhih Ljubljana, in v soglasju z Zvezo ustanovili sekcijo, v katero smo skušali povabiti čim več otrok gluhih staršev in tudi drugih, ki bi se želeli usposabljati za bodoče tolmače. V začetku sekcija ni bila organizacijsko najbolje povezana, sestajala se je le na raznih seminarjih, ki jih je organizirala Zveza, na katerih so bili tudi tečaji znakovnega jezika, ki sva jih tudi vodili z Meri Möderndorfer. V sekcijo je bilo takrat vključenih 8 tolmačev, vsi so izhajali iz gluhih družin in so tudi že priložnostno tolmačili.

Leta 1987 pa se je sekcija ponovno konstituirala in imela že 18 članov, prevladovali so otroci gluhih staršev, nekaj pa jih je bilo takih, ki niso bili iz gluhih družin, pač pa so bili zaposleni v organizacijah ali ustanovah za gluhe. Največ je bilo tolmačev iz Ljubljane, 8, nato iz Kranja, 5, Kopra, 2, Maribora, 1, Celja, 1, Nove Gorice, 1.

Ob koncu leta 1989 pa je imela sekcija že 29 članov, samo v Ljubljani jih je bilo 17. Člani ljubljanske sekcije smo se redno sestajali vsakih 14 dni z namenom izpopolnjevanja in učenja veščin tolmačenja. Z odraslimi gluhi smo se tudi dogovarjali za kretnje novih pojmov, ki so se takrat pojavljali, npr. samoupravljanje, inflacija ..., jih poslikali in objavili v društvenem glasilu Iz sveta tišine in tudi tolmačili na različnih dogodkih Zveze ter tudi na različnih dogodkih izven Zveze.

Šolanje tolmačev

Tolmačenje je zahtevna veščina, ki jo usvojiš z veliko truda in učenja ter ljubezni do tega dela. Zaradi tega smo začeli razmišljati o bolj strokovnem usposabljanju oziroma šolanju.

Tako smo z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije v Fiesi organizirali ustanovni zbor tolmačev slovenskega znakovnega jezika in oblikovali komisijo, ki bi ocenjevala znanje bodočih tolmačev. Tolmače smo takrat razvrstili v tolmače – pripravnike, tolmače in tolmače – mentorje. Pripravili smo izobraževalni program, določili vsebine, ki jih morajo obvladati bodoči tolmači, in organizirali šolanje za tolmače, na katerih smo začeli poučevati Meri Möderndorfer, Marjetka Kulovec in jaz. To je bil pravzaprav začetek Združenja tolmačev pri Zvezi, ki ga je vodila Jasna Bauman in je leta 2001 postal Zavod združenja tolmačev, ki je začel s sistematskim usposabljanjem bodočih tolmačev.

Šolanje – usposabljanje je trajalo eno leto in potekalo ob vikendih. Kako zahtevno je učenje tolmačenja, se je pokazalo na koncu šolanja, ker ni vedno vsem kandidatom uspelo uspešno zaključiti usposabljanja. V letošnjem letu je Zavod združenja tolmačev prvič začel z dvoletnim programom šolanja, ki bo bodočim tolmačem med drugim tudi dal bolj poglobljeno in široko znanje o gluhoti, kulturi gluhih in različnih oblikah komunikacije.

V Sloveniji imamo sedaj že 46 tolmačev s certifikatom, žal še vedno premalo, da bi zadovoljivo pokrivali vse potrebe, ki jih imajo gluhi uporabniki s celotnega področja Slovenije. Naši tolmači so univerzalni tolmači, kar pomeni, da tolmačijo in pokrivajo vsa področja v življenju gluhega, od rojstva do smrti. Seveda pa imajo nekateri tolmači, zaradi narave svojega osnovnega dela, tudi znanje z določenega področja, npr. iz šolstva, zdravstva, in lahko tako bolj strokovno tolmačijo uporabnikom, kadar imajo potrebe po tolmačenju na teh področjih. Imamo tolmače, ki so sodni tolmači, in so morali zaradi tega opravljati dodatne izpite, da so dobili licenco. Imamo pa tudi tolmače, ki so se specializirali za tolmačenje verskih obredov.

Še vedno pa so med nami tolmači, ki nimajo licence, imajo pa znanje, ki so ga pridobili v svoji gluhi družini ali na tečajih SZJ, ki srčno in prostovoljno pomagajo pri sporazumevanju svojim gluhim svojcem, prijateljem ob najrazličnejših življenjskih dogodkih in tako marsikdaj razbremenijo otroka gluhih staršev, da ne tolmačijo ob nerazumljivih dogodkih, ampak so lahko samo otroci. In tudi takim so gluhi zelo hvaležni.

Potrebe po tolmačenju in tolmačih

Tolmačenje je postalo most med slišočim in gluhim svetom. Potrebe gluhih po enakovrednem pridobivanju informacij in sporazumevanju s slišočimi so se začele uresničevati tudi, ko je Zvezi uspelo, da smo od leta 1980 dobili oddaje za gluhe, ko je tudi širša javnost spoznala, da so med nami gluhi, ki imajo svoj jezik in zato drugačen način sporazumevanja.

Gluhi sedaj hitreje in sprotno pridobivajo informacije tudi preko televizije s tolmačenjem TV-dnevnikov, Slovenske kronike, preko spletne televizije Zveze in televizije Tipk, ki jo vodijo in predstavljajo gluhi sami.

Mlajši gluhi pa lahko že od leta 1990 spremljajo otroške oddaje s tolmačenjem v znakovnem jeziku.

Potrebe po tolmačenju pa so se pojavile tudi pri pouku na ZGN Ljubljana in v šolskem letu 1998/99 je skupina šolskih tolmačev (takrat je bilo zaposlenih na ZGNL 6 tolmačev iz vrst učiteljev, vzgojiteljev) pripravila projekt uporabe tolmača pri učnih urah, ki naj bi omogočil bolj tekočo uro, večjo zgoščenost informacij in povečan obseg snovi, razbremenitev učitelja ter večjo razumljivost za dijake in učence.

Uporaba tolmača pri učni uri se je že pri prvem poskusu pokazala ne samo za enega od načinov dela, pač pa za nujo pri uvajanju nove snovi in pri razlagi, saj s tolmačenjem nudimo dijakom popolno informacijo, primerljivo s tisto, ki bi jo nudili slišočim dijakom.

Zahteve in želje gluhih po enakovrednem položaju v družbi pa so se uresničile novembra 2002 z uveljavitvijo Zakona o uporabi SZJ in pravico gluhih oseb do tolmača. Tako so si gluhi pridobili pravico imeti tolmača v zadevah v vseh javnih institucijah in tudi pri njihovih osebnih zadevah. Tolmač je tako uradno postal most med slišočim in gluhim svetom, postal je njihovo pomožno uho.

Fotografije: osebni arhiv Ljubice Podporšek

Ljubica Podboršek, socialna delavka, prva tolmačica za SZJ v nekdanji Jugoslaviji, otrok gluhih staršev. Prejemnica priznanja MOL in nagrade RS na področju šolstva.

JEZIKOVNA POLITIKA

Dr. Marko Stabej, Filozofska fakulteta Ljubljana

Marko.stabej@uni-lj.si

Dr. Marko Stabej, redni profesor za slovenski jezik na Filozofski fakulteti v Ljubljani, je predstavil osnove jezikovne politike ter možnosti slovenskega znakovnega jezika v jezikovni politiki.

Njegovo razmišljanje si lahko ogledate na tej povezavi:

<http://www.tipk.si/oddaje/rubrika-razkrivamo/rubrika-razkrivamo-42-del>

DUHOVNIKI, ZAČETNIKI POUKA ZA GLUHE

Bogo Jakopič, p. Bogdan Knavs

knavs.bogdan@gmail.com

V Svetem pismu Nove zaveze Marko pripoveduje o tem, kako je Jezus prišel h Galilejskemu morju in ozdravil gluhtonemega z besedami: »Odpri se!« (Mr 7, 31–37). Tudi evangelista Matej in Luka pripovedujeta, kako je Jezus ozdravil od hudega duha obsedenega gluhtonemega, da je spregovoril.

Zelo slab položaj so imeli gluhi tudi pri različnih drugih narodih. Rimljani so odrekli gluhtonemim vsakršne državljanske pravice. Niso smeli voliti in bili so tudi brez pravice, da komu kaj darujejo. Gluhtonemi so morali imeti posebnega oskrbnika, če so podedovali premoženje. Tako je napisano tudi v zakoniku cesarja Justinijana iz leta 526.

V srednjem veku so v nekaterih evropskih deželah ustanovljali posebne azile za gluhe ali pa so zanje skrbeli nekateri samostani. Tako je bilo na primer v Srbiji. V Španiji se je prvi pravi premik v zvezi s problematiko gluhtonemih začel šele z benediktincem Pedrom de Poncejem, ki je leta 1570 prevzel troje gluhtonemih otrok v uk. Lahko bi navedli še nekaj drugih duhovnikov in učiteljev, ki so se posebej ukvarjali s poučevanjem gluhih, na primer opata Charlesa Michaela de l'Epeja (1712–1789), ki je zaslovel kot učitelj gluhih po vsem svetu.

Leta 1760 je v Parizu ustanovil prvo šolo za gluhe. To leto se šteje kot zgodovinski začetek izobraževanja gluhih. Čez deset let je ustanovil še prvi zavod za gluhe in zanj žrtvoval vse svoje moči in tudi vse svoje imetje.

Na Slovenskem bi mogli z vso pravico in z vsem spoštovanjem omeniti kot prvega učitelja in dobrotnika gluhih kanonika

Valentina Staniča (1774–1847). Kanonik Stanič je leta 1840 ustanovil gluhtonemnico v

Gorici, prvi slovenski zavod za gluhoneme, ki je nastal z dotacijami dobrotnikov in ob pomoči države, od novembra 1846 do svoje smrti 29. aprila naslednjega leta pa je bil tudi njen ravnatelj. Vsaj dvakrat je daroval tudi večje vsote denarja za šolanje gluhih. Njegovo zastonjsko delo je prvo v vrsti del podobno plemenitih ljudi v korist malih ljudi.

Poleg Valentina Staniča je bilo še veliko duhovnikov, ki so dali svojevrsten pečat surdopedagoški vedi. Med pomembnejšimi je bil profesor filozofije na ljubljanskem liceju dr. Anton Jarc. Rojen je bil v Ajdovcu na Dolenjskem 15. avgusta 1813. Šolal se je v Novem mestu, teologijo pa je študiral v Ljubljani. Študij teologije je nato nadaljeval v Avguštineju na Dunaju (1839–1842). Po povratku z Dunaja je bil najprej kaplan na Vrhniki (1842–1844), nato je postal profesor filozofije na ljubljanskem liceju, kjer je delal od 1844 do 1849. V sestav filozofije je prišla tedaj tudi pedagogika, čeprav še ni bila priznana kot poseben predmet. Na ljubljanskem liceju je imel dr. Jarc predavanja iz surdopedagogike za bodoče duhovnike in učitelje. Iz zgodovine surdopedagogike je znano, da je imel dr. Jarc – z odobritvijo Visokošolskega sveta ilirskega gubernija 3. oktobra 1845 – cikel predavanj o metodiki izobraževanja gluhih, ki ga je poslušalo 16 študentov zadnjih treh letnikov študija filozofije in teologije. Tečaj iz surdopedagogike so opravili s prav dobrim in odličnim uspehom. Čeprav je imel Jarc tečaj samo enkrat, so se očitno že takrat zavedali, kako pomembno je izobraževanje učiteljev gluhih; tudi zaradi tega je Jarc svetla zvezda na tedanjem pedagoškem nebu. Bil je zelo markantna osebnost. Nekaj let je bil nadzornik srednjih šol na Hrvaškem in v Slavoniji, leta 1861 je celo vodil šolstvo pri pokrajinski vladi Kranjske ter bil glavni šolski nadzornik za Kranjsko vse do leta 1869. Nadvse pomembno je, da so pokrajinska vlada in tedanje inštitucije čutile živo potrebo po vzgoji kadrov, ki bi poučevali gluhe.

V goriškem zavodu je v prvi polovici 19. stoletja poleg že omenjenih surdopedagogov deloval Janez Budal, duhovnik, ki se je rodil 4. septembra 1807 v Št. Andražu pri Gorici. Izhajal je iz ugledne družine intelektualcev. Šolal se je v Gorici, kjer je leta 1832 končal bogoslovje ter šel najprej za kaplana v Šempeter pri Gorici, nato pa leta 1837 v Šempas. Od tam je bil pozneje premeščen na osnovno šolo v Gorici za kateheta. Po tem je bil nekaj časa profesor pedagogike v goriškem srednjem semenišču. Po Staničevi akciji in ustanovitvi zavoda za gluhe v Gorici je bil tam ravnatelj od novembra 1840 do leta 1843, ko je predal dolžnost nasledniku Janezu della Bonni, ki je to nalogo opravljal štiri leta, od 1843 do 1847. Pozneje je ravnateljstvo zavoda zopet prevzel Budal in tam ostal vse do leta 1856. V zavodu je vpeljal poklicno izobraževanje gluhe mladine, uredil status učiteljev zavoda ter z loterijama v korist zavoda pridobil 57.800 goldinarjev premoženja. Napisal je tudi dve knjigi v italijanščini: *Poročilo o nastanku in sedanjem stanju Zavoda za gluhe v Gorici* (1843) in *Zgodovinsko poročilo o institutu gluhonemih v Gorici* (1856). Goriški zavod je zapustil v letu 1856, ko je bil imenovan za dekana v Kanalu, kjer je služboval do leta 1859. Nato je postal kanonik in ravnatelj srednje goriške bogoslovnice ter tam deloval do leta 1864, ko je postal škofijski šolski nadzornik. Umrli je 2. avgusta 1878 v Gorici, pokopan pa je v rodni vasi.

Po Budalovem odhodu iz goriškega zavoda je na čelo te ustanove prišel Andrej Pavletič in jo vodil naslednjih 30 let. Bil je tako pomemben za razvoj ustanove, da si zavodskega življenja brez njega ne moremo predstavljati. Izpeljal je reformo izobraževanja gluhih deklic; da bi dobil kader za delo z njimi, je v šolskem letu 1884/85 organiziral tečaj za surdopedagoge, ki ga je obiskovalo 14 učiteljev slovenske narodnosti. V drugi polovici 19. stoletja, natančneje leta 1886, je bil odprt zavod za gluhoneme deklice v Šmihelu pri Novem mestu.

Tudi ta zavod, pravzaprav šola, je nastal z darovi dobrotnikov, največ pa je prispeval Tadej baron Mertel, predsednik trgovinske komore na Dunaju. Baron Mertel je to večjo

posest s hišo kupil zato, da bi jo dal preurediti za svojega bolnega sina. Vendar je ta kmalu umrl, zato je baron imetje s hišo vred daroval šmihelski župniji v humanitarne namene z željo, da se tu odpre šola za revno žensko mladino iz Slatnika in okolice. Župnik iz Novega mesta, frančiškan p. Bernard Vovk, se je obrnil na predstojništvo »ubogih šolskih sester de Notre Dame« v Gorici, naj pridejo v Slatnik, ustanovijo v Mertlovi hiši samostan in odpro šolo. Šmihelskemu župniku Antonu Peterlinu je naročil, naj priskrbi vse, kar je potrebno za ustanovitev samostana in šole. Ker pa je bil Slatnik daleč od mesta, ni bil primeren za ženski zavod in otroke iz Novega mesta, zato je Peterlin prodal posestvo v Slatniku in kupil župnišče blizu šmihelske cerkve, kjer je v letih 1885 in 1886 sezidal novo zgradbo za samostan in šolo. 15. novembra 1886 je že stekel pouk in zaživel je tudi oddelek za gluhoneme deklice, živeče v Sloveniji. Oddelek je imel sedem učenk. Verski list *Zgodnja Danica* iz tega leta nam o tem dogodku poroča z besedami: »Posebna sreča je ne samo za Dolenjce, temveč tudi za druge slovenske pokrajine, da se bo odprla šola za gluhoneme deklice, katero bodo sledečega meseca odprle te spretnе vzgojiteljice ženske mladine (šolske sestre).« Gluha dekleta so bila namreč v večjih težavah kot mladi gluhonemi moški. Ti so se v 19. stoletju poleg šolanja v Gorici uspešno šolali tudi na drugih avstrijskih zavodih, na primer v Linzu, Gradcu in drugod.

Ker se je poleg drugih učnih načrtov za posamezne predmete ohranil tudi učni načrt za versko vzgojo, ga bomo navedli. Religioznemu pouku so v tej šoli posvečali veliko pozornost. V učnem načrtu so upoštevali posamezne enote, kot so: Prvi ljudje in raj, Bog vse vidi, Potop in Noe, Cerkev v Šmihelu, Dvanajstletni Jezus v templju, Jezus dela čudeže (tu je omenjen tudi čudež o vrnitvi sluha). Uporabljali so dva priročnika, *Zgodovino Svetega pisma* in *Krščanski nauk*, učbenika, ki so ju tedaj uporabljali tudi pri pouku v rednih šolah. Šola je delovala do 30. julija 1904.

Medtem pa je bil z darovi dobrotnikov leta 1900 ustanovljen Kranjski ustanovni zavod za gluhoneme v Ljubljani, ki so ga vzdrževali vsaj do leta 1905.

Kdo je bil mož, ki je s svojim volilom postal »materialni oče« ljubljanske gluhonemnice? Prav je, da o velikem dobrotniku povemo nekoliko več. Ignacij Holzapfel se je rodil 15. julija 1799 v Trziču v hiši številka 51 očetu Francetu in materi Elizabeti, rojeni Dobrin. Starši so bili premožni, saj so imeli menda dve hiši. V duhovnika je bil posvečen 21. septembra 1823, ko je še obiskoval tretji letnik bogoslovja. Naslednje leto je bil nameščen za kaplana v Kamniku, kjer je služboval v letih 1824 in 1825. Že tedaj je kazal pisateljsko in pesniško nadarjenost. Proti koncu leta 1824 so Janez Cigler, kazniški kurat v Ljubljani, Ksaver Andrivli in kamniški kaplan Ignacij Holzapfel naprosili deželno vlado v Ljubljani, da bi smeli izdajati slovenski tednik *Slavinjo*. Holzapfel je izrazil svoje navdušenje v pesmi: »Zbud se *Slavinja* iz lipove sence! Vstan in se hlapa modrice napij!

Poj! In veselja preporna ti bodi, v srcih Slovencev spet srečo novo!« Vsebina *Slavinje* naj bi bila nepolitična in kolikor mogoče čisto domovinska. Vendar so se na Dunaju bali premočnega slovenskega preporoda, zato policijsko ministrstvo ni dovolilo, da bi list izšel. Tako je bila domoljubna namera zatrta in pokopana v Holzapfelovem srcu. Tudi v svojih poznejših službah se je Holzapfel poleg tega, da je bil dušni pastir – dve leti v Preddvoru, dve leti v Mengšu, pet let kaplan pri sv. Jakobu v Ljubljani –, uveljavljal tudi kot pesnik in pisatelj. Leta 1834 je bil nameščen kot župnik v Črnomlju, kjer je napisal Venec nedolžnosti. V *Kranjski čbelici* so natisnjene njegove pesmi Na posipu hudiga grada, Pod slapom v povodnji, Vetrič in vrtinci, v *Zgodnji Danici* leta 1858 pa Posvetna nečimernost. Sodobnik France Prešeren ga je hudomušno ošvrknil v zapisu Lesničnjeku in Levičnjeku: »Kako bi neki sladke pel Lesničnjek? Kako bi neki prave pel Levičnjek?«

Kakor ga opisujejo njegovi življenjepisi, je bil Holzapfel majhne in nekoliko debelušne postave, bistrega uma, zelo goreč, a hkrati zelo strog pastoralni delavec. Bil je plemenit in skromen in je veliko prihranil, toliko, da je lahko z dobrodelnostjo mnoge osrečil. Leta 1848 je postal župnik in dekan v Ribnici. Takoj je postal častni konzistorialni svetnik in okrajni šolski nadzornik. Zaslovel je kot dober šolnik. Ena njegovih glavnih zaslug je bila dograditev veličastne ribniške cerkve leta 1867. Popolnoma dokončati pa je ni mogel, ker ga je v začetku leta 1868 napadla pljučnica in je 21. januarja umrl. Tako je ribniška cerkev prvi spomenik njegovega dela, drugi njegov znamenit prispevek pa je ljubljanska gluhonemnica, ki bo večno povezana z njegovim imenom. Holzapflu so postavili spomenik, ki si ga je zaslužil, že na vrhu stare gluhonemnice na Zaloški cesti 5. Ker je bila ta streha pred leti prodana, so prenesli njegov spomenik z Zaloške ceste k njegovemu zavodu, kjer stoji še danes, s pomembnim zapisom gluhih: »Naš oče!«

V učnem programu ljubljanskega zavoda je bila vseskozi tudi verska vzgoja. V novoustanovljeni gluhonemnici je 26 let kot katehet služboval Viktor Šega. Po pripovedi starejših učiteljev je bil vesele narave in se je zelo trudil za nazoren pouk verouka, ki ga je praktično poživil z raznimi eksponati pa tudi z živalmi, na primer z veverico ali pticami. Močno se je tudi zanimal za socialni položaj gluhih učencev. Stanovske tovariše je opisal v spominih na gluhonemnico v zborniku *40 let gluhonemnice v Ljubljani* (1940, Ljubljana).

Znan je Alojzij Tome, ki je bil rojen v Ljubljani 25. junija 1889 in tam končal osnovno šolo in gimnazijo z maturo (1900–1909). Šest semestrov prava je poslušal na Dunaju, od 1913 do 1915 je študiral teologijo. Ordiniran je bil junija 1915. Od 1916 do 1918 je služboval kot kaplan v Mokronogu, leta 1919 v Radovljici, od 1920 do 1929 je bil katehet pri uršulinkah v Škofji Loki, od 1930 pa pri sv. Jakobu v Ljubljani. Leta 1932 je šel na specializacijo za poučevanje verouka gluhih otrok v München. Hospitiral je pri dr. Rechbergerju ter se v njegovem zavodu za gluho mladino usposobil za kateheta gluhih. Od leta 1936 do upokojitve leta 1945 je bil katehet v gluhonemnici v Ljubljani. O verski vzgoji gluhih je ljubljanske bogoslovce učil še vrsto let. O tem je tudi pisal (v omenjenem

zborniku *40 let gluhozemnice v Ljubljani*, str. 72–74), pripravil je molitvenika za gluhe, *Moj Jezus* (1932) in *Molitvenik za gluhozeme* (1944), in *Katekizem za gluhozeme* (1939). Sestavil je tudi učni načrt za verouk za poučevanje gluhih. Ob smrti je zapustil gluhim kot volilo del svojega skromnega premoženja. Umril je 19. 7. 1970 v Ljubljani.

Po prizadevanjih učiteljstva ljubljanske gluhozemnice je že v stari Jugoslaviji vzniknila prepotrebna humanitarna ustanova Podporno društvo za gluhozemo mladino v Ljubljani, ki je bilo ustanovljena pri ljubljanskem zavodu 10. decembra 1930. Društvo je odobrila uprava Dravske banovine pod št. II-34426 z dne 22. novembra 1930 kot humanitarno društvo, ki moralno in materialno pomaga slušno prizadeti mladini do polnoletnosti z namenom:

- da čim več prizadete mladine obiskuje šolo in se izobražuje;
- da učencem, ki so končali šolo, pa so revni, omogoči poklicno usposabljanje;
- da z javnimi predavanji in izdajanjem brošur seznanimo širšo javnost o potrebi šolanja slušno prizadetih, o gluhoti in o njenih posledicah;
- da pomaga reševati vsa vprašanja, ki zadevajo gluhozeme;
- da ustanovi take ali podobne podružnice ali poišče zastopnike slušno prizadetih v vseh občinah in okrožjih v Sloveniji.

Upravni odbor so sestavljali predsednik Fran Vedernjak, sodni svetnik v pokoju, tajnik je bil učitelj zavoda Vilko Mazi, blagajničarka učiteljica Vita Zupančič, člani pa so bili Ciril Sitar, Anton Urbančič in ravnatelj zavoda po funkciji. V okviru društva je z namenom, da propagira društveno delo, tajnik Vilko Mazi napisal tri brošure: *Usoda gluhozeme mladine* (1933), *Pomoč gluhozemi mladini* (1937) in *Pomoč najbednejšim* (1941). Ob zadnji knjižici je ob desetletnici delovanja društva odbor izdal spomenico z naslovom *Deset let Podpornega društva za gluhozemo mladino (1930–1940)*. Da bi spodbudilo gluho mladino k učenju in primernem obnašanju, je društvo ustanovilo sklad Vite Zupančič, iz katerega so dajali nagrade učencem štirih višjih razredov za uspešno spremljanje pouka v šoli in kot socialno pomoč revnim. Za boljše razumevanje delovanja te ustanove v času kapitalizma in gospodarske krize nam pomagajo tudi naslednji podatki. Društvo je uspešno delovalo vse do začetka druge svetovne vojne pri nas. Veliko zaslugo imajo člani odbora, ki so znali potrskati na srca nekoliko premožnejšim in bolj čutečim Slovincem, da so se, kot kaže, dokaj radodarno odzivali vabilom za pomoč gluhozemim. Dr. Vedernjaku, prvemu predsedniku društva, so sledili trije zelo ugledni predsedniki: dr. Henrik Steska, dr. Oton Papež in ljubljanski veletrgovec Šarabon, ki je vodil društvo do začetka vojne. Po statistiki iz leta 1940 je društvu naklonilo podporo 48 slovenskih občin in darovalo 7.942 dinarjev, kar je bila prav lepa vsota. Kraljevska banska uprava je darovala 1.500 dinarjev, denarni zavodi pa so darovali 5.130 dinarjev. Leta 1940 je imelo društvo 699 članov, ki so prispevali vsak po 12 dinarjev. Imelo je tudi pet pokroviteljev, ki so vplačali vsaj enkratno znesek 1.000 dinarjev, in dva ustanovna člana, ki sta vplačala vsaj 500 dinarjev. Veletrgovec Šarabon je vplačal znesek 10.000 dinarjev. V sklad Vite Zupančičeve so tokrat darovali 445 dinarjev. Številni drugi darovalci so darovali društvu še 15.360 dinarjev, medtem ko so se številne tovarne in podjetja izkazali z blagovnimi darili. Ohranjeni so podatki o darovalcih in vsotah od leta 1930 do 1940. Če pregledamo porast članov po letih v tem razdobju, vidimo, da je bilo leta 1931 le 95 članov, medtem ko jih je zadnje leto zapisanih že 706. Glavnica društva je bila z darovi in dotacijami iz društvenega premoženja v letu 1936 12.095 dinarjev, leta 1940 pa že 47.300 dinarjev. Vzporedno z rastjo Podpornega društva za gluhozemo mladino je

rasel tudi sklad za dom gluhih. V letu 1952 je Cerkev doživela korenite spremembe, ko jo je država ostro ločila od šolstva. To se je seveda čutilo tudi pri delu z gluhih, pri katerem je bila verska vzgoja namenoma »pozabljena«. Bolj sistematično se je katehetsko delo z gluhih nadaljevalo okrog leta 1970, ko so se razmere v državi nekoliko ublažile in je frančiškanski pater Jakob Bijol začel verski pouk gluhih. Pater Bijol je imel dva gluha nečaka, gluhi je bil tudi njegov brat. Zato je še z večjo vnemo sodeloval pri izobraževanju gluhih o verskih resnicah in moralnih vprašanjih. Pater Jakob Bijol se je rodil 15. januarja 1931 na Bledu. Pri krstu je dobil ime Janez. V frančiškansko skupnost je stopil leta 1949, leta 1957 je postal duhovnik. Po službah na Brezjah, v Mariboru in drugod se je za več let ustalil v bežigranski župniji sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Tu se je začelo tudi njegovo poglobljeno katehetsko delo z gluhih. O delu z gluhih je izjavil: »Delo s slišječimi ni lahko, z gluhih pa je še težje. Besedni zaklad je pri gluhih večkrat zelo skromen. Marsikaj je zelo težko razložiti. Skušam pač po svojih močeh dopovedati: Imejte radi Boga, svoje starše, vse ljudi, bodite dobri prijatelji, pošteni in vestni pri delu. To jim priporočam.« Tak je bil tudi sam – preprost in iskren v odnosih do ljudi in pristno dober do vsakega človeka. K verouku mu je uspelo pritegniti kar lepo število gluhih otrok.

Sam se je rad udeleževal srečanj z gluhih v Zavodu za usposabljanje slušno in govorno prizadetih v Ljubljani. Za svoje zastopniško delo je leta 1995 prejel državno priznanje. Le nekaj let pred smrtjo je bil prestavljen na pastoralno delo v Šiško, kjer je naprej poučeval verouk za gluhe otroke. Bil je delaven, tih in ploden ustvarjalec v Gospodovem vinogradu. Za gluhe je pripravljaj molitvenik in veroučno knjigo. Prav na njegov god 25. julija 2000 ga je zadela možganska kap, po kateri ni mogel več govoriti. Umril je 16. septembra 2001. Pokopan je na ljubljanskem frančiškanskem pokopališču. Za svoje delo je dobil priznanje tako od svetnih (1995) kakor tudi od cerkvenih oblasti.

Prva številka verskega glasila gluhih *Odpri se!* je bila pretežno posvečena njegovemu spominu, prav tako tudi nekrologa v Družini in v reviji *Brat Frančišek*. Po njegovi smrti je pastoralo gluhih in naglušnih v Sloveniji prevzel p. Bogdan Knavs, ki ga je septembra 2004 na to službo uradno imenovala slovenska škofovska konferenca.

Dejavnosti verskega centra gluhih in naglušnih v Šiški so bila redna izobraževalna mesečna srečanja, svete maše ob praznikih, izdajanje revije *Odpri se!*, duhovne vaje, romanja, poletni tabori za socialno ogrožene odrasle in otroke itn. V tem obdobju smo dobili tudi tri knjige za gluhe: *Spoznavajmo vero (2006)*, *Poslušati s srcem (2007)* in *Slovar religioznih izrazov za gluhe in naglušne (2010)*.

V Šiški se je v pastoralno delo uvajal tudi g. Edi Strouhal, ki ga je leta 2010 slovenska škofovska konferenca imenovala za koordinatorja pastore gluhih in naglušnih v Sloveniji. To delo opravlja še danes, pri tem pa mu pomaga s. Helena Eržen.

Po zapiskih Boga Jakopiča in z njegovim dovoljenjem povzel Bogdan Knavs

Viri: Bogo Jakopič (1965–2006), Osebni zapiski. Ljubljana (neobjavljeno).– (ur.) (1981), Iz sveta tišine: Zbornik. Ljubljana: b. n. z.

Bogo Jakopič, Ljubomir Savič (1986), Pota do besede. Ljubljana: ZUSGP – Učne delavnice.

Kongregacija ubogih šolskih sester de Notre Dame (1936). Šmihel: Društvo udruženih bivših študentk šmihelskega zavoda.

Vilko Mazi (ur.) (1933), Usoda gluhaneme mladine. Ljubljana: Podporno društvo za gluhanemo mladino.

– (ur.) (1937), Pomoč gluhanemi mladini. Ljubljana: Podporno društvo za gluhanemo mladino.

– (ur.) (1941), Pomoč najbednejšim: Deset let društva za gluhanemo mladino. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Prvo letno poročilo Kranjskega ustanovnega zavoda za gluhaneme v Ljubljani (v slovenskem in nemškem jeziku) (1907), Ljubljana: Kleinmayer & Bamberg.

Štirideset let gluhanemnice v Ljubljani: 1900–1940 (1940). Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Alojzij Tome (1980). V: Slovenski biografski leksikon (12) (111–112).

Bogo Jakopič, prof. slovenskega jezika, upokojeni učitelj Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana

Bogdan Knavs, univ. dipl. teolog, pater – duhovnik v Ljubljani, nekdanji vodja Verskega centra gluhih in naglušnih.

ŽIVLJENJE GLUHIH V LJUBLJANI NA FOTOGRAFIJAH

DOSTOPNOST DO KULTURNE DEDIŠČINE RANLJIVIM SKUPINAM

Katarina Nahtigal, Gašper Rems, Slovenski etnografski muzej, Muzej novejšje zgodovine Slovenije

katarina.nahtigal@etno-muzej.si, gasper.rems@hotmail.com

Slovenski etnografski muzej (SEM) v obdobju 2013–2015 izvaja projekt »Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam«, ki ga financirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Poglavitni cilj projekta je za muzejsko delo usposobiti devet pripadnikov ranljivih skupin. Poleg SEM-a se pripravniki usposabljaajo še v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije, Narodnem muzeju Slovenije, Narodni galeriji, Prirodoslovnem muzeju Slovenije, Slovenskem gledališkem inštitutu in Tehniškem muzeju Slovenije. SEM je bil v okviru projekta tudi tehnično dopolnjen z indukcijskimi zankami, tipnimi kartami, izdelujejo se replike nekaterih muzejskih predmetov in v pripravi je nadgradnja muzejske spletne strani. Del projekta so tudi izobraževanja za funkcionalno uporabo novih tehnologij, interneta in pridobitev znanja s področja managementa kulturnih vsebin ter možnosti za vzpostavitev pogojev za delo invalidov in izboljšanje fizične dostopnosti do muzejskih zbirk. Razvijajo se novi pedagoški in andragoški programi, ki povečujejo dostopnost muzejskih vsebin in privabljajo nove obiskovalce v slovenske muzeje. Projekt v muzejsko delo vključuje tudi študente iz ranljivih skupin.

Poleg povečevanja dostopnosti programov pa se muzeji vedno bolj trudijo, da bi tudi v svoje zbirke in razstave vključili zgodovino, izkušnje in glasove najrazličnejših skupin. Vzpostavljajo odnose z vsemi družbenimi skupinami, tudi s tistimi, ki so bile v preteklosti v muzejih večinoma spregledane. Pri tem je pomembno vključevanje pripadnikov teh skupnosti v sam proces zbiranja, obdelovanja in pripravljanja razstav.

V okviru zgoraj omenjenega projekta je gluhi študent Gašper Rems (v sodelovanju s pripravnicami za kustosinje dokumentalistke) pripravil spremljevalno fotografsko razstavo konference, s katero predstavljamo gradivo dokumentacijskih oddelkov Muzeja novejšje zgodovine Slovenije in Slovenskega etnografskega muzeja, ki prikazuje življenje gluhih in naglušnih v preteklosti. Namen razstave je predstaviti del zgodovine in kulture gluhih in naglušnih, ki je del naše skupne kulturne zgodovine. Zbiranje in predstavljanje gradiva, ki govori o življenju skupnosti gluhih, pa je pomembno tudi za gluhe, kajti razstava lahko pripomore k ustvarjanju pripovedi skupne preteklosti gluhih kot kulturne skupine, ki potem predstavlja temelj močne, vitalne skupnosti danes. In na ta način lahko muzeji v sodelovanju z različnimi skupnostmi prispevajo h krepitvi zavesti teh skupnosti.

Katarina Naghtigal, uni. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja; pripravnica za kustosinjo dokumentalistko v Slovenskem etnografskem muzeju; zaposlena na projektu „Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam“.

ŽIVLJENJE GLUHIH V LJUBLJANI NA FOTOGRAFIJAH

Ime mi je Gašper Rems in sem študent restavratorstva na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani.

Čez poletje sem delal v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije v okviru projekta Dostopnost do kulturne dediščine ranljivim skupinam. Pred vami je razstava z naslovom »Fotografske podobe iz življenja gluhih in naglušnih Ljubljana«. Predstavljene so fotografije o življenju, šolanju, poklicih, športu in prostem času gluhih in naglušnih v 20. stoletju v glavnem mestu Slovenije.

Pozimi mi je gospa Petra Rezar omenila možnost za delo v muzeju. Nisem natančno vedel, kaj bom tam počel, sem si pa želel delati nekaj novega. Vedno me je zanimalo več stvari in rad sem pridobival različne izkušnje.

Ko sem pričel delati v muzeju, je bilo neverjetno: sploh nisem mogel nehati z delom! Bil sem zelo radoveden, ker muzej hrani veliko starih negativov in fotografij. Negativi so filmi, iz katerih se izdelajo fotografije. Moja naloga je bila, da skeniram in obdelam fotografije na računalniku.

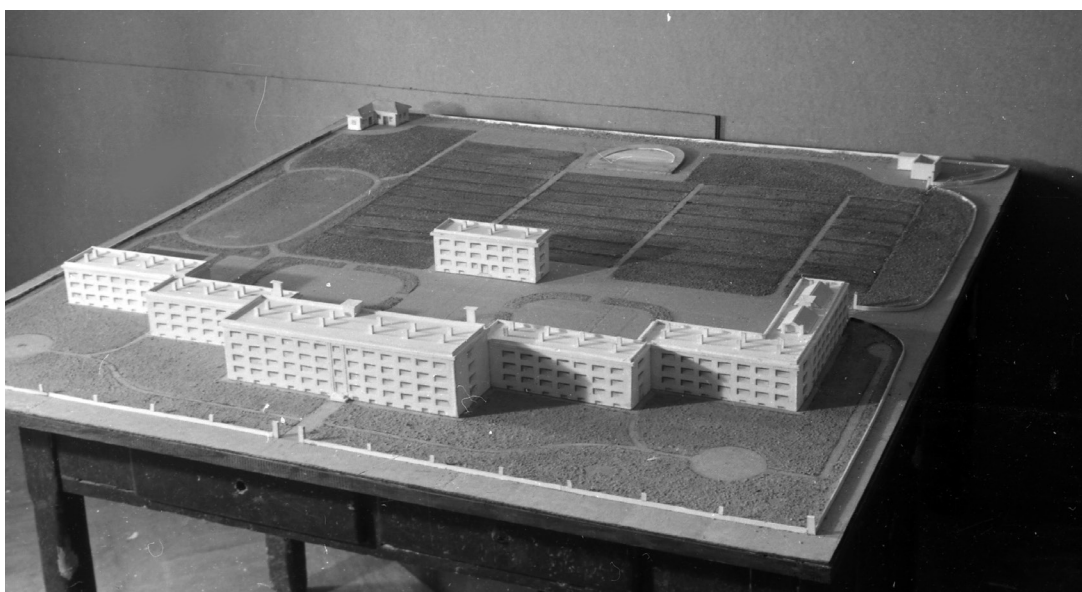
Na društvu gluhih v Ljubljani sem opravljal intervjuje z gluхими, da sem dobil informacije o fotografijah. Ga. Petra Rezar in Urša Valič sta mi pomagali pri izbiri fotografij za razstavo.

Ker sem tudi sam gluh, sem želel raziskovati zgodovino gluhih oseb, da bi tudi mi, gluhi, ponosno pokazali, da imamo zgodovino. Malo vemo o zgodovini gluhih pred 20. stoletjem, ker v preteklosti niso ne zapisovali ne snemali življenja gluhih oseb. V času Rimskega imperija so otroka takoj ubili, ko so ugotovili, da ne sliši, ne vidi, da ne more hoditi ali pa da ima kakršne koli druge težave. V srednjem veku, v obdobju zgodnjega krščanstva, so prepovedali pobijanje otrok, ampak večino ljudi je bilo sram teh otrok, zato so jih skrivali pred javnostjo.

Leta 1900 je bil ustanovljena šola v Ljubljani, namenjena le gluhim otrokom. Je drugačna od običajnih. Poleg vseh predmetov je imela predmet »govorne vaje«, pri katerem so se učenci vsakodnevno učili in vadili govor ter branje z učiteljevih ustnic. To je bilo zelo težko in naporno delo. Postavitev v učilnici je bila drugačna, kot je danes: učiteljeva miza je bila na sredini, okoli nje pa v polkrogu mize učencev. Postavitev je omogočala lažje opazovanje učitelja, saj znakovnega jezika še niso uporabljali. Učitelji so počasi, pravilno, razločno in glasno govorili, ampak gluhi učenci večinoma niso nič razumeli, saj je razumevanje preko branja z ust težje kakor sporazumevanje z znakovnim jezikom. Znakovni jezik je jezik s kretnjami, ki ga gluhi danes uporabljamo za komunikacijo. V starih šolah je bil znakovni jezik prepovedan od leta 1880 in šele v 80. letih 20. stoletja so ga ponovno začeli uporabljati pri pouku. Gluhi otroci so bili vedno zelo pridni in delavni. Radi so opravljali ročna dela, kakor je bilo na primer izdelovanje maket, oblikovanje gline, lesa in kovin, zato so bili na šoli organizirani različni krožki. Pred drugo svetovno vojno je veliko gluhih težko dobilo delo, ker niso imeli izobrazbe. Zato so v šolskem letu 1946/47 v Zavodu za gluhe in naglušne v Ljubljani začeli s poklicnim izobraževanjem, kar je gluhim pomenilo več možnosti za zaposlitev. Ustanovljene so bile tudi učne delavnice, kjer so gluhi delali v tiskarni, knjigoveznici in se zaposlovali v poklicih, kjer ni potrebna govorno-slušna komunikacija, na primer kot zobotehniki in slaščičarji. Zelo malo gluhih je lahko napredovalo v poklice z višjo izobrazbo. V prostem času so se – in se danes še vedno – gluhi ukvarjali z različnimi športi, kot so šah, košarka, tek in tudi ples. Na vseh teh področjih dosegajo gluhi odlične rezultate.

To je moja prva razstava o življenju gluhih v Ljubljani in upam, da ni zadnja, ker je v muzejih še veliko starih fotografij, filmov, časopisov ... Lepo bi bilo, da bi bil ustanovljen muzej gluhih, v katerem bi bilo predstavljeno življenje gluhih v različnih obdobjih človeške zgodovine, poklici gluhih ... Ker imamo gluhi bogato in zanimivo zgodovino, ki jo moramo ceniti. Če jo bomo cenili sami in bomo nanjo ponosni, jo bodo cenili tudi slišišči in nam priskočili na pomoč pri komunikaciji.

Rad bi se zahvalil ge. Petri Rezar za zaupanje vame in možnost, da dobim nove izkušnje, ge. Urši Valič za pomoč in vsakodnevno sodelovanje in vsem v muzeju, ki so me toplo sprejeli, mi pomagali. Naučili so me veliko novega, zanimivega, in to je lepa izkušnja.

Fotografije: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Gašper Rems, gluhi študent restavracije ALUO, uporabnik polževega vsadka.

DOSTOPNA LJUBLJANA

Alenka Žagar, Mestna občina Ljubljana

alenka.zagar@ljubljana.si

Začetki prizadevanj za zagotavljanje dostopnosti mesta Ljubljana osebam z oviranostmi segajo več kot 20 let nazaj, še posebej pa je delo na tem področju intenzivno od leta 2007. Glavna mejnika s tega obdobja sta začetek delovanja nove ekipe članov in članic Sveta za odpravljanje arhitekturnih in komunikacijskih ovir (posvetovalno telo župana, katerega člani in članice so predstavniki in predstavnice različnih reprezentativnih invalidskih organizacij, pristojnih oddelkov mestne uprave in stroke) ter pisna zaveza župana Zorana Jankovića o vključitvi mesta Ljubljana v nacionalni projekt Zveze delovnih invalidov Slovenije »Listina Občina po meri invalidov«, ki jo je Mestna občina Ljubljana (MOL) prejela decembra 2009.

V okviru sodelovanja MOL v omenjenem nacionalnem projektu je nastal prvi dokument z ukrepi za zagotavljanje dostopnosti grajenega okolja, informacij, javnega prevoza in storitev, z nosilci (mestna uprava, mestni javni zavodi in podjetja) in roki za njihovo izvedbo, ki ga je Mestni svet MOL obravnaval in potrdil novembra 2008. Po izteku tega akcijskega načrta je bil pripravljen in potrjen drugi, za obdobje 2011 do 2012, trenutno v veljavi pa je tretji, za obdobje od 2013 do 2014.

V prispevku bodo s slikovnim materialom predstavljene posamezne ureditve in rešitve, ki osebam z oviranostmi v Ljubljani omogočajo vključevanje v življenje in utrip mesta. Glavni pečat dostopni Ljubljani dajejo zlasti ekološka cona v središču mesta, zaprta za motoriziran promet (odstranjeni nivojski prehodi in zapolnjene vrzeli med granitnimi kockami, urejeni številni mostovi za krajšo pot po centru, možni brezplačni prevozi s tremi vozili Kavalir na električni pogon), dostopne prometne površine (poglobitve pločnikov za neoviran dostop do cestišča, tipke z zvočnim signalom na semaforiziranih križiščih in prehodih za pešce, parkirna mesta, rezervirana za osebe z oviranostmi, postopno urejanje taktilnih poti za osebe z okvaro vida), dostopne javne zgradbe (Mestna hiša, Ljubljanski grad ...) in javne storitve (slušne zanke v nekaterih poslovalnicah Lekarne Ljubljana, neovirano dostopne/prilagojene vsebine ponudnikov kulturnih vsebin ...) ter dostopen javni promet (nizkopodni avtobusi, opremljeni z avdio in video napovedniki; postajališča z video zasloni za napoved prihodov avtobusov, storitev ‚Prevoz na klic‘ za osebe z oviranostmi ...).

Seznam izvedenih prilagoditev in ukrepov, ki jih v Ljubljani izvajamo v smeri izenačevanja možnosti oseb z oviranostmi, je vsako leto daljši in bogatejši. To pa ni edino, kar šteje. Premiki na tem področju so veliko bolj obsežni, saj se ob konkretno izvedenih nalogah in vidnih izboljšavah v mestu krepijo tudi naše skupno zavedanje, osveščenost in občutljivost za potrebe najranljivejših prebivalc in prebivalcev našega mesta.

KOMUNICIRANJE Z GLUHIM IN NAGLUŠNIM PACIENTOM

Tanja Giuliatti Davinič, Srednja zdravstvena šola Ljubljana

tanja.giuliatti@gmail.com

UVOD

Z gluhami in naglušnimi ljudmi se lahko srečamo vsak dan, kjerkoli, kadarkoli. Ker je gluhoti nevidna oblika invalidnosti, je dobro, če jo vsaj malo poznamo, smo nanjo pripravljeni, sploh kot bodoči zdravstveni delavci.

Razlika med naglušnostjo in gluhoto je lahko zelo velika, zato moramo znati tudi to ločevati.

Pri naglušnem pacientu, ki uporablja slušni aparat in z njim sliši zvoke, lahko pa tudi besede, bo komunikacija lažje stekla, seveda pa ne sme biti hrupnega okolja v ozadju.

Pri gluhem pacientu pa ni tako. V prispevku bom predstavila nekaj izkušenj, ki jih imam kot dolgoletna tolmačka, predvsem na zdravstvenem področju. Tolmačim v zdravstvenih domovih, referenčnih ambulantah, v bolnišnicah, pri specialističnih pregledih, v zdraviliščih, pri zobozdravnikih, tudi v urgentnih primerih, pri različnih preiskavah pa tudi v operacijskih dvoranah. Pri takšnih stvareh tolmačim zato, ker ima zdravstveno osebje maske na obrazu, tako da tudi tisti gluhi, ki znajo odgledovati, tega ne morejo. Tolmačim tudi zato, ker je zdravje najpomembnejša stvar, še posebej, če si gluhi in ne veš, kaj se dogaja okrog tebe. Tolmačim tudi zato, ker sem otrok gluhih staršev in se še dobro spomnim, kako sta starša včasih dolge ure presedela v čakalnici, ker nista slišala, nihče pa ni prišel po njiju in jima povedal, da sta na vrsti. Na zdravstvenem področju tolmačim tudi zato, ker sem po izobrazbi zdravstveni delavec, saj sem končala srednjo zdravstveno šolo, odšla študirat višjo, jo uspešno zaključila in nadaljevala s študijem še na Pedagoški fakulteti, kjer sem končala program za profesorja zdravstvene vzgoje. Danes delam kot učitelj strokovno-teoretičnega in praktičnega pouka na Srednji zdravstveni šoli v Ljubljani, kjer pri dijakih drugih letnikov že 14 let vodim delavnice Komunikacija z gluhami in naglušnimi pacienti skupaj z Zavodom za gluhe in naglušne v Ljubljani.

KOMUNICIRANJE Z GLUHIMI IN NAGLUŠNIMI PACIENTI KOT KOMPETENCA

Na Srednji zdravstveni šoli se dijaki in dijakinje o gluhoti in naglušnosti prvič učijo v drugem letniku, in sicer z organiziranimi delavnicami na to temo. Takrat dijaki spoznajo tudi gluhe in naglušne otroke, dijake in odrasle, ki pridejo iz Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana. Stik z njimi je zelo pomemben, saj bodo v svojem življenju pogosto naleteli nanje in mora biti komunikiranje z njimi kompetenca, ki so jo pridobili med srednješolskim izobraževanjem. Z njimi se bodo srečevali v bolnišničnem okolju, domski oskrbi, zdravstvenih domovih... Lahko si pomagajo z neverbalnim komuniciranjem, ki pa je mnogo težje, če nanj nisi pripravljen.

Nenavadno je, da se prav v zdravstvu najpogosteje srečujemo z nerazumevanjem gluhoti. Kot tolmačka pogosto naletim na odziv zdravstvenega osebja, ko mi odvrnejo, da znajo gluhi brati z ustnic in da bo komunikacija stekla brez težav. Ali pa uporabljajo zapis, ki naj bi ga po njihovem mnenju gluhi ali naglušni pacienti morali znati brati, ne da bi preverili, koliko je pacient jezikovno opremljen. Neredko pa se zgodi, da zdravstveno osebje z glasnim vpitjem opozarja predvsem nase, gluha oseba pa misli, da se nekdo nanjo jezi.

Pogosto opazim, da obstaja tudi strah pred nerazumevanjem gluhoti in ta ne dovoli, da bi se naučili sporazumevati z gluhami.

Poleg vsega naštetega zdravstveno osebje ne preveri, ali ga je gluha oseba sploh razumela. Žal ima veliko gluhih navado prikimati, ne glede na to, da niso razumeli ali da so le delno razumeli zdravstvenega delavca.

PRAKSA IN IZKUŠNJE TOLMAČKE

Oglejmo si nekaj primerov iz zdravstva:

Gluhi pacient po srčni operaciji dobi na papirju navodila od medicinske sestre:

„NE SMETE SE Z 1 ROKO PO TRAPEZU, ZARADI PRSNICE, DA NE GRE NARAZEN!
Z OBEMA ROKAMA!!“

Kaj gluhi razume? DA SE NE SME PREMIKATI Z ROKAMI.

Medicinska sestra napiše: „ČAKAMO ZAJTRK – MORATE POPITI 1,5 LITER
TEKOČINE.“

Kaj gluhi razume? Da mora do zajtrka popiti 1,5 litra tekočine.

V obeh primerih se je to zgodilo zato, ker medicinska sestra ni preverila pacientovega razumevanja.

Gluh pacient napiše: „DANES ZJUTRAJ VZAMEM TABLETA PROTI PRITISK NATO
ČEZ 2 UR SEM VZELA 2 TABLETI LEKADOL POSTANEM SLABO POČUTIM.“

Medicinska sestra vpraša: „BOLI V PRSNEM KOŠU?“

PREPIS SMS-A:

»Prej 22.9. Izola jaz v torek ob 14 dela zdravnica dala napotnico ze fotokopija potem nazaj dala urgencia ne jutri četrtek ob 14 h nazaj moja dr že zaprto ob 15. Danes dopust hotela vzemi napotnico v ponedeljek dela popoldne kako 29.9 imam preiskavo za ct in posebno nima nič dala v ponedeljek popoldne dela danes ne dela kako napotnico imam živca bolna mislim zaradi napotnico lp«

Toliko o razumevanju in komunikaciji med gluhi in slišječimi, ki ne razumejo, nočejo razumeti, da imajo gluhi v zdravstvu pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika in zato tudi pravico do tolmača. Ki pa jim ga nekateri iz meni neznanih razlogov nočejo poklicati. Kar naprej se srečujemo z istimi težavami, saj že na začetku bolj ali manj vedno postavijo isto vprašanje: ALI ZNATE BRATI Z USTNIC? Ne pomislijo na to, da mogoče nekateri slabše vidijo, da ne znajo brati z ustnic, saj to ni uporaba njihovega znakovnega jezika, na vsak način vztrajajo pri svojem. Najhujše od vsega pa so izjave nekaterih zdravstvenih delavcev, ki ne razumejo, da so tolmači tam za gluhe, da so povezava med razumevanjem slišječih z gluhi, saj vztrajno ponavljajo, da jih oni ne potrebujejo, da oni vse razumejo.

PRAVICE GLUHIH IN NAGLUŠNIH

Gluhi se lahko in bi se morali pri obravnavi sklicevati na Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika (ZUSZJ), Ur. list št. 96/2002, ki določa pravico gluhih oseb do uporabe slovenskega znakovnega jezika (v nadaljevanju: znakovni jezik) in pravico gluhih oseb do informiranja v njim prilagojenih tehnikah ter obseg in način uveljavljanja pravice do tolmača za znakovni jezik pri enakopravnem vključevanju gluhih oseb v življenjsko in delovno okolje ter vse oblike družbenega življenja ob enakih pravicah in pogojih ter z enakimi možnostmi, kot jih imajo osebe brez okvare sluha.

Prav tako je za zdravstvene delavce sprejet Kodeks etike v zdravstveni negi in oskrbi Slovenije, ki je bil sprejet marca 2014 in je vodilo pri oblikovanju profesionalnih etičnih in moralnih stališč ter vrednot, podlaga za etično odločanje, pomoč pri argumentiranju teh odločitev ter omogoča etično refleksijo profesionalnega dela.

Drugo načelo tega kodeksa govori o standardih ravnanja, kjer jasno piše, da pacienta v okviru svojih pristojnosti informirajo pravočasno, obzirno in na njemu razumljiv način. Torej bi zdravstveni delavci morali poznati potrebe gluhih pacientov in omogočiti sporazumevanje v njihovem jeziku – znakovnem jeziku.

Četrto načelo kodeksa navaja standarde delovanja in določa, da se zdravstveni delavci morajo zavzemati za take razmere pri delu, ki omogočajo izvajanje zdravstvene nege in oskrbe v skladu z vrednotami, načeli in standardi ravnanja tega kodeksa etike.

Nesporno je, da morajo pri komuniciranju z gluхими in naglušnimi pacienti zdravstveni delavci upoštevati Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika in Kodeks etike v zdravstveni negi in oskrbi Slovenije.

IZBOLJŠANJE STANJA

Da bi se izognili predstavljenim situacijam in gluhim omogočili ustrezno komuniciranje in obravnavo, bi potrebovali protokol za obravnavo gluhega pacienta. V njem bi bilo potrebno določiti, da je treba ali poklicati klicni center za osebe z okvaro sluha, ki deluje 24 ur na dan, ali v nenujnih primerih prenaročiti gluhega pacienta in poskrbeti za tolmača. Seveda tak protokol že obstaja, le dosledno se ga ne izvaja.

Primeri dobre prakse:

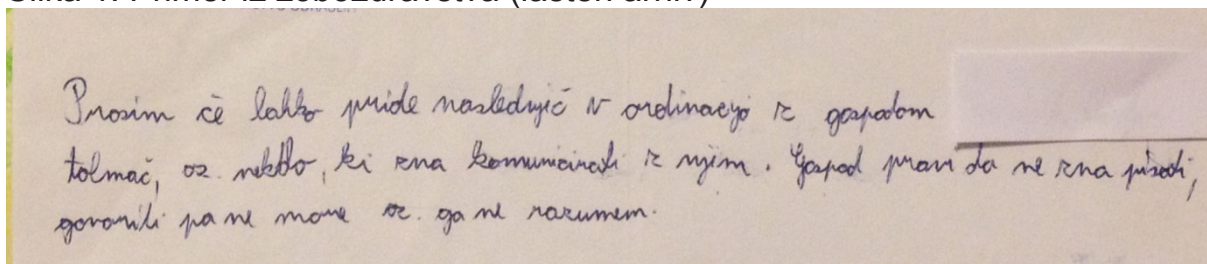
- V zobozdravstvu, kjer zobozdravniki dobro vedo, da pri svojem delu uporabljajo zaščitna sredstva (masko), zato večkrat naročijo gluhim, da ob naslednjem pregledu pridejo s tolmačem.
- Na medicinski fakulteti v Ljubljani društvo študentov medicine vsako leto organizira tečaj SZJ, kjer se seznanijo z osnovami komunikacije z gluхими in naglušnimi pacienti.
- Klic v sili na številko 112, kjer je Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije aktivno sodelovala z Ministrstvom za obrambo. Tu je zelo pomembna vloga Klicnega centra za osebe z okvaro sluha.
- Program SVIT za gluhe in naglušne (<http://www.program-svit.si/sl/podpora-uporabnikom/svit-za-gluhe-in-naglusne>), ki je prilagodil gradivo za gluhe in naglušne.
- Srednja zdravstvena šola Ljubljana, kjer se izvajajo delavnice za dijake in dijakinje.

SKLEP

Uporabila bom citat, ki sem ga zasledila v Univerzitetnem kliničnem centru in pove zelo veliko: „Kakšen pomen ima gluhotu ušesa, če um sliši. Edina prava neozdravljiva gluhotu je gluhotu uma.“ Tako nas Victor Hugo nagovarja k poglobljenemu razumevanju gluhih in naglušnih. V današnjem svetu pogosto prevladujejo glasni, ki so gluhi za tiste, ki ne slišijo. Poskušajmo gluhim prisluhniti ter jih dati možnost, da bogatijo našo sedanost. (Katarina Javornik, http://www.kclj.si/dokumenti/VABILO_KUD_januar_2015_fin.pdf)

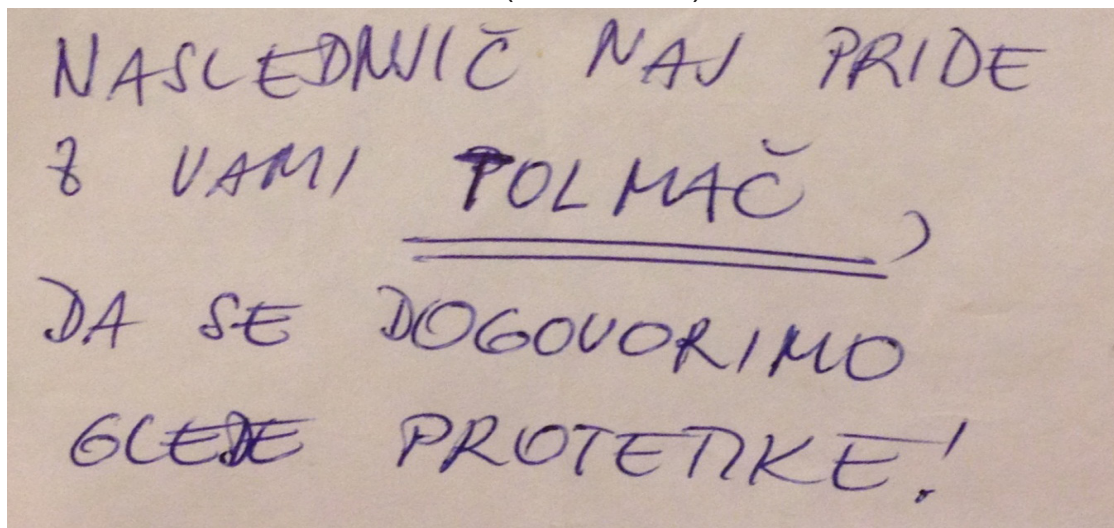
PRILOGE: Slike s prakse tolmačenja

Slika 1: Primer iz zobozdravstva (lasten arhiv)

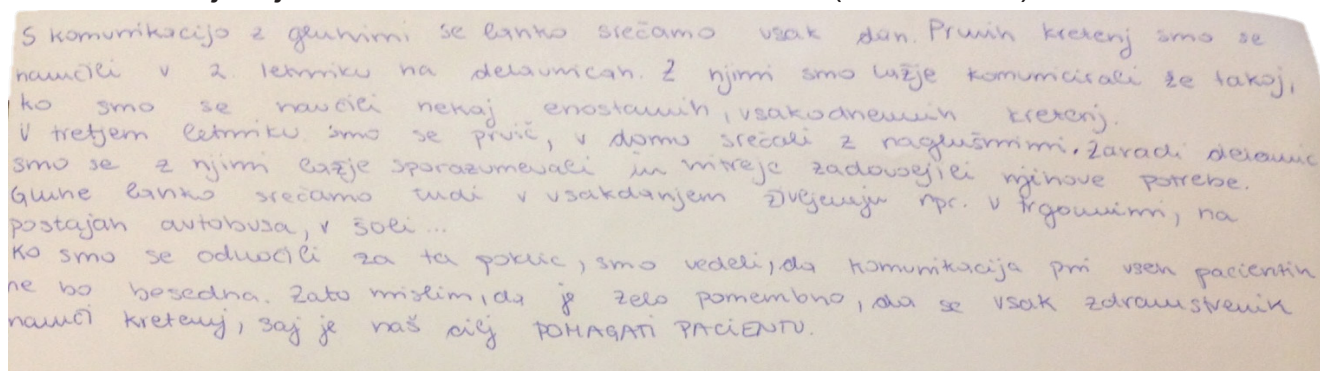
Prosim če lahko pride naslednjic v ordinaciji iz gospodarstva tolmac, oz. nekdo, ki zna komunicirati z njimi. Gospod pravi da ne zna pisati, govoriti pa ne more oz. ga ne razumim.

Slika2: Primer iz zobozdravstva (lasten arhiv)

NASLEDNJIČ NAJ PRIDE
Z VAMI TOLMAČ,
DA SE DOGOVORIMO
GLEDE PROTETIKE!

Slika3: Mnenja dijakov, ki so se srečali z delavnicami (lasten arhiv).

S komunikacijo z gluhihmi se lahko srečamo vsak dan. Prvih kretenj smo se naučili v 2. letniku na delavnicah. Z njimi smo lažje komunicirali že takoj, ko smo se naučili nekaj enostavnih, vsakodnevnih kretenj. V tretjem letniku smo se prvič, v domu srečali z naglušnimi. Zaradi delavnic smo se z njimi lažje sporazumevali in miraje zadovoljevali njihove potrebe. Gluhe lahko srečamo tudi v vsakdanjem življenju npr. v trgovini, na postajah avtobusa, v šoli... Ko smo se odločili za ta poklic, smo vedeli, da komunikacija pri vseh pacientih ne bo besedna. Zato mislim, da je zelo pomembno, da se vsak zdravstvenik nauči kretenj, saj je naš cilj POHAGATI PACIENTU.

Viri:

http://www.kclj.si/dokumenti/VABILO_KUD_januar_2015_fin.pdf, 24. 3. 2015

<https://www.google.si/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=kodeks%20etike%20medicinskih%20sester%20in%20zdravstvenih%20tehnikov%20slovenije%202014>, 24.3.2015

<http://www.zveza-gns.si/o-zvezi/zakonodaja/>, 23. 3. 2014

Tanja Giuliatti Davinić, prof. zdr.vzg., tolmačica SZJ

SIGNOR - Korpus slovenskega znakovnega jezika in pilotna slovnica

Dr. Špela Vintar, Marjetka Kulovec, Filozofska fakulteta v Ljubljani

spela.vintar@ff.uni-lj.si, marjetka.kulovec@guest.arnes.si

Prispevek opisuje nekatere leksikalne in slovnične lastnosti slovenskega znakovnega jezika (SZJ), ki so bile izvedene s pomočjo prvega reprezentativnega korpusa SIGNOR. Gradnja korpusa se je pričela leta 2011 z namenom zagotovitve reprezentativnega in uravnoveženega korpusa izvirnih primerov besedil v SZJ.

Zbrali smo posnetke 80 uporabnikov SZJ, od teh 24 dijakov, ki se šolajo na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana. Vsi informanti prihajajo iz petih regij na Slovenskem, kot so Gorenjska, Štajerska, Primorska, Dolenjska z Belo krajino, Ljubljana z Notranjsko, vzorec je uravnovežen po starosti (leta rojstva od 1932 do 1996) in spolu (37 žensk in 43 moških). Vsakega informanta smo prosili še za nekaj osebnih podatkov, ki so shranjeni ločeno od posnetkov: kdaj se je pojavila gluhosta in njena stopnja, primarna roka, stopnja izobrazbe, mesto in regija rojstva, mesto in regija izobraževalne ustanove in uporaba slušnega aparata.

Dogovarjanje za snemanja, komunikacijo z informanti in na koncu intervju ter samo snemanje sta izvajali gluhi študentki Maja Kuzma in Mateja Kanalec. Nekatera snemanja so potekala v društvih in nekatera na domovih informantov. Snemanje dijakov pa je potekalo na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana. Pred snemanjem mladoletnih oseb smo pridobili pisno privolitev njihovih staršev.

Snemanje je potekalo v treh delih. V prvem delu je informant v znakovnem jeziku pripovedoval o svojem življenju in družini. Namen tega dela je bila tudi vzpostavitev neformalnega dialoga med spraševalcem in informantom, ki slednjemu omogoči, da se sprosti in navadi na kamero. V drugem delu je informant pred snemanjem pogledal posnetek o splošni temi (npr. politika, telo, potovanje itd.). Zadnji del snemanja je bil namenjen zbiranju strokovnega besedišča in je lahko potekal kot pogovor med spraševalcem in informantom o priljubljeni temi slednjega (hobi, šport, s katerim se ukvarja) ali pa je bil predvajan posnetek z bolj specializirano tematiko, o kateri je nato tekel pogovor.

Posneti pogovori s posameznimi informanti so trajali od 10 do 20 minut.

Vsi posnetki so bili pretvorjeni v enoličen format (.mov) in shranjeni na projektnem strežniku. Za označevanje korpusa smo uporabili računalniški program Lex, ki so ga razvili na Inštitutu za nemški znakovni jezik (DGS) v Hamburgu. Ta program predstavlja označevanje in shranjuje vse kretnje, lekseme in druge ravni oznak v bazo. Označevanje v sedanjih različici korpusa ima več ravni: kretnje z leksikalnimi oznakami ali glosi, ki nosijo pomensko oznako; izgovarjava, ki spremlja kretnjo in lahko določa, potrjuje ali spreminja pomen kretnje; pomen kretnje glede na kontekst besedila; sestavljen pomen vsebuje nekatere kretnje, ki so sestavljene iz več delov, na primer DELAVKA iz kretenj DELATI in ŽENSKA; grafični zapis v HamNoSys, ki omogoča določanje različic kretenj.

Analiza besedišča SZJ

Velikost označenega korpusa SIGNOR je trenutno 30.335 pojavnic (kretenj) in 2.976 različnic. 1.043 kretenj se pojavlja samo enkrat.

Leksikalne in semantične lastnosti

Raziskava leksikalnih in semantičnih lastnosti besedišča SZJ pri ročnem pregledu 300 najpogostejših pojavnic kretenj kaže na pomembnejše teme in semantične skupine, ki jih vsebuje naš korpus. Najpogostejši samostalniki so povezani s časom (LETO, MESEC, KONEC), družino (MAMA, BRAT, SIN), gluhoto (DRUŠTVO, ZAVOD), delom (SLUŽBA) in vsakdanjim življenjem (ŠPORT, FILM, ŠOLA, VRTEC, PRIJATELJ, RAČUNALNIK). Pogosti glagoli so povezani z delom in izobraževanjem (DELATI, UČITI SE, TISKATI, PISATI, ŠTUDIRATI), gibanjem (PRITI, HODITI, PRESELITI, POTOVATI), občutki (SLIŠATI, VIDETI, GLEDATI) in komunikacijo (KRETATI, GOVORITI, POGOVARJATI SE). Veliko pogostih prislovov je načinovnih (RAD, LEPO, DOBRO, TEŽKO), medtem ko se pridevniki pogosto nanašajo na gluhoto (GLUH, SLIŠEČ, NAGLUŠEN), starost (STAR, MLAD, NOV), lastnost (LEP, VESEL) ali lastnino (MOJ, NJEGOV).

Variacije in sinonimi

Kot pri drugih znanih znakovnih jezikih je tudi v SZJ veliko sinonimov in različic kretenj. Sinonimi so definirani kot raba dveh ali več oblikovno nesorodnih kretenj z enakim pomenom, variacije pa kot raba dveh ali več oblikovno sorodnih kretenj z enakim pomenom. Eden dobro poznanih primerov sinonimije so tri različne kretnje za pomen npr. ZDRAVNIK1, ZDRAVNIK2, ZDRAVNIK3, vsaka s svojo etimologijo in uporabo v različnih delih Slovenije, medtem ko je primer variacije med kar osmimi zabeleženimi variantami za prvo osebni zaimsek JAZ1–JAZ8, kjer je razlika v obliki dlani in mestu telesa, kamor kaže.

Od 2.976 različnic je 471 takšnih, ki imajo vsaj en sinonim ali različico, dve kretnji pa jih imata celo osem (JAZ in ITI). Največja variabilnost je pri kretnjah, ki določajo količino ali obseg nečesa: kretnje za VELIKO, MALO, NIČ, VSE in KONEC. Te kretnje imajo po pet različic.

Ikonične kretnje, mašila in geste

V korpusu najdemo tudi ikonične kretnje (angl. classifiers), ki imajo atributivno vlogo in nakazujejo obliko, velikost, gibanje ipd. S tem niso mišljene polnopomenske ikonične kretnje, kot je npr. RIBA, ki oponaša gibanje ribe v vodi. Informant nariše obliko po zraku ali pokaže velikost nekega predmeta oziroma pokaže gibanje v svojem pripovedovanju.

Mašila so zanimiva skupina kretenj. Določene kretnje so uporabljane kot mašila v toku pripovedi, ki pogosto nakazujejo fazo razmišljanja, kako formulirati preostanek izjave, npr. EH, KAJ ČEŠ, KAKO ŽE ipd. Našli smo 33 različnic kretenj, ki jih lahko obravnavamo kot mašila. Pri našem vzorcu se nekatera mašila uporabljajo kot ločilo med pomenskimi deli kretanega besedila.

Poleg ikoničnih kretenj in mašil so najdene še geste, ki definirajo podobne kretnje oziroma ponazoritvene nize, s katerimi velikokrat ponazarjajo pomen, za katerega ni primerne kretnje, se pravi, nadomeščajo kretnjo ali pa se uporabijo kot poudarek določenega dogodka. Na primer, mašilo NE VEM pomeni skomig z rameni, ki ga spremljajo navzgor obrnjene dlani, medtem ko gesta KAJ PA VEM predstavlja le skomig z rameni. V našem korpusu je opredeljenih prek 130 različnic kot geste.

Zaključki in načrti

Zgradili smo vir, ki prvič omogoča korpusne raziskave in opis SZJ na Slovenskem. SZJ je po doslej raziskanih leksikalnih značilnostih podoben drugim znakovnim jezikom (Auslan, BSL, ASL). Ko bo zaključeno označevanje meja med izjavami, bodo mogoče tudi raziskave skladnje.

V prihodnosti načrtujemo izdelavo leksikalne baze sociolingvistične raziskave, kot so vplivi regije, kraja izobraževanja, stopnje gluhotе, gluhotе v družini itd., opis skladenjskih značilnosti, metaforične rabe itd, nadgradnjo korpusa in izrabo za jezikovno-tehnološke aplikacije, pomen za poučevanje SZJ, izobraževanje tolmačev SZJ, gradnjo slovarja itd.

Zahvala

Raziskava je nastala v okviru projekta, ki ga financira ARRS. Zahvaljujemo se Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije, Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana, snemalni ekipi gluhih študentk in vsem gluhim informantom, ki so sodelovali pri projektu in prispevali posnetke za korpus Signor.

Marjetka Kulovec, univ. dipl. defektologije, gluha učiteljica v Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana, študentka doktorantka na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

Dr. Špela Vintar, izredna profesorica na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

HISTORY OF DEAF EDUCATION

DIFFICULT PATH TO SIGN LANGUAGE LEARNI

Arunas Bražinski, Univerza Kaunas, Litva
arasbr@gmail.com

Ancient Egypt

Ancient Greece

Ancient Roma

Philosopher ARISTOTELES, England's Archbishop saint JOHN eighth century, PEDRO PONCE, JUAN PABLO BONET, THOMAS BRAIDWOOD WILSON, CHARLES MICHEL DE L'EPPE, SAMUEL HEINICKE, PETER ATKE CASTBERG, AUGUSTE BEBIAN, LAURENT CLERC

Appearance of Deaf schools in different countries, Struggle between oralism and bilingual language teaching methods.

In the middle of nineteenth century about 30 percent of teachers were Deaf.

THE DEAF WRITINGS OF :

DESLOGES, MASSIEU AND CLERC, BERTHIER AND COLLEAGUES, "DARK AGE"
- In 1880 teachers from Deaf schools from whole Europe gathered in Milan where there was a congress about education of Deaf.

„Genocide“ of sign language ...? Consequences?

- MARIE JEAN PHILIP – teacher, advocate, friend

In the twentieth century the bilingualism method was started to apply in Denmark, Sweden and Norway.

Bilingualism is a common to half of the humanity...

Sign language is necessary not only to Deaf people...

Hearing child who is being taught only in sign language up to two years old and later – to talk, receives much more words than a hearing child who uses only spoken language.

Language, Culture, History – DEAF IDENTITY and DEAF COMMUNITY

What method do we use educating Deaf in twenty first century in Slovenia and around the world...?

THANK YOU/HVALA!

Arunas Bražinski, gluhi učitelj iz Kaunasa (Litva), pomočnik direktorice tolmačev za litvanski znakovni jezik; učitelj litvanskega znakovnega jezika na univerzi v Kaunasu; predavatelj in tolmač za litvanski znakovni jezik ter tolmač za mednarodni znakovni jezik.

ZNAKOVNO SPORAZUMEVANJE Z DOJENČKI IN MALČKI

ziva.ribicic@gmail.com

Uvod

Znake, ki jih uporabljamo z dojenčki, smo si sposodili iz znakovnega jezika gluhih. V Ameriki so že pred več desetletji ugotovili, da se gluhi otroci, ki imajo gluhe starše, hitreje naučijo sporazumevati. Uporabljajo znakovni jezik, ki so ga opazovali od rojstva naprej. Tako že pri šestih mesecih nekateri gluhi dojenčki pokažejo prve znake. Eden izmed zagovornikov metode, Joseph Garcia, pravi, da so znaki največje darilo gluhe skupnosti slišočim dojenčkom. Metoda znakovnega jezika namreč uči, da lahko znake uporabljamo tudi z otroki, ki niso del gluhe skupnosti.

Razlika med znakovnim jezikom in znakovnim sporazumevanjem

Pri znakovnem sporazumevanju ne gre za uporabo znakovnega jezika, saj dojenčkov, ki slišijo, ne učimo slovnice jezika. Iz znakovnega jezika vzamemo le znake, ki so zanj primerni in jih najbolj potrebuje v prvem letu za komunikacijo z okolico.

Eno izmed pomembnih priporočil je, da vedno vzamemo znake iz znakovnega jezika okolice, v Sloveniji iz slovenskega znakovnega jezika. Vendar pa vsi ne upoštevajo tega priporočila. Tako se v Sloveniji uporabljajo tudi znaki iz ameriškega znakovnega jezika, nemškega znakovnega jezika in izmišljeni znaki, kar ustvarja zmedo, da ne govorimo o ignoriranju gluhe skupnosti in strokovnjakov s področja gluhot, ki delujejo v Sloveniji. Zato bomo temu področju v prihodnosti morali posvečati več pozornosti, saj je nujno, da dosledno upoštevamo slovenski znakovni jezik.

Zakaj uporabljati znake za dojenčke?

Starši zelo težko čakajo na prvo otrokovo besedo, običajno jo dočakajo okrog otrokovega prvega rojstnega dne, poznamo pa otroke s povsem običajnim razvojem, ki spregovorijo precej kasneje, včasih pri letu in pol ali celo bližje drugemu rojstnemu dnevu.

Metoda znakovnega sporazumevanja staršem in otrokom omogoča zelo kvalitetno komunikacijo že pred prvim rojstnim dnevom, njene prednosti pa so zelo očitne vse do takrat, ko otrok ne govori razumljivo za vso okolico.

Še tako poglobljeno opazovanje malčka in tega, kaj nam želi sporočiti, se ne more primerjati z odgovori, ki nam jih da sam otrok ob uporabi znakov. Marsikatera mama in oče sta mi rekla, da svojega otroka vse razumeta, čeprav še ne govori, saj se zanašata na to, kar pokaže. Verjamem, da starši lahko v mnogih primerih sklepajo, kaj bi otrok rad, vseeno pa dvigne uporaba znakov naše sporazumevanje z otrokom na precej višjo raven.

Vseh prednosti uporabe znakov se zavemo šele, ko znake z otrokom že nekaj časa uporabljamo in vidimo, kako bogata je komunikacija z našim malčkom. Starši, ki so z otroki uporabljali znake, pogosto razlagajo, da si ne predstavljajo, kako bi bilo, če ne bi imeli tega orodja, s pomočjo katerega so premostili mesece, ko otrok še ni govoril. Otrok je bolj zadovoljen, ker lahko komunicira z okolico, zato manj joka, manj je napadov trme ter hitreje začne uporabljati stavke in bolje gradi jezik.

Kako začeti

Za začetek izberemo tri znake, izbiro prepustimo staršem, saj otroka najbolje poznajo. Morda bo prvi znak mleko, če otrok zelo rad pije mleko in komaj čaka na dojenje ali

stekleničko. Lahko izberemo znak za domačo žival, naj bo to kužek, muca ali ribica.

Kdaj začeti

Ko smo izbrali prve tri znake, razmislimo, kdaj bi začeli z učenjem našega dojenčka. Nikoli ni prezgodaj, lahko začnemo že takoj po rojstvu, pomembno pa je, da smo prepričani, da želimo znake uporabljati, da vemo, kako jih uporabljati in kakšne koristi bodo prinesli dojenčku.

Pravila učenja znakov

Izbrali smo torej tri znake, sedaj pa je pred nami naloga, kako jih predstaviti dojenčku. Pomembno je, da se vedno držimo osnovnih pravil:

- ob kazanju znakov zraven vedno tudi govorimo
- predmet, oseba, žival naj bo vedno v vidnem polju otroka
- znake vključimo v vsakdanje življenje dojenčka

Projekt Tiny Signers

Projekt Tiny Signers je proučeval znakovno sporazumevanje z dojenčki in malčki v Sloveniji, Avstriji, Veliki Britaniji in Litvi. Pripravili smo učni načrt za odprti kurikulum v programu predšolska vzgoja, ki ga že četrto leto izvajajo v Gimnaziji in srednji šoli Rudolfa Maistra, pripravili številna izobraževalna gradiva, študije, predavanja, delavnice za strokovnjake, starše in dojenčke, spletno učilnico Moodle in priročnik Znakovno sporazumevanje z dojenčki in malčki v štirih jezikih in z znaki v štirih znakovnih jezikih. Za kvalitetno delo smo leta 2012 prejeli Evropsko jezikovno priznanje.

Komu so znaki še namenjeni

Znakovno sporazumevanje priporočam tudi vsem otrokom, ki bodo prejeli polžev vsadek ter tistim, pri katerih se predvideva zaostanek v razvoju jezika in govora (otroci z Downovim sindromom ...).

Zaključek

Metoda znakovnega sporazumevanja v Sloveniji še ni množično razširjena. Starši in otroci lahko obišejo tečaje modrapikica.si, ki jih je zasnovala Živa Ribičič, tolmačica za slovenski znakovni jezik, ki se z razvojem jezika najmlajših poglobljeno ukvarja.

Viri:

Garcia, Joseph: Sign with your baby, Sign2me, 1999.

Znakovno sporazumevanje z dojenčki in malčki: priročnik / [avtorice Marjeta Domicelj ... [et al.] ; urednice Živa Ribičič, Mojca Polak Williams, Andreja Trtnik Herlec; Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana, 2012.

Moji prvi znaki: gradivo projekta Tiny signers / [avtorji Katarina Zagoršak, Peter Potočnik Hönigsman, Barbara Pogačar Vratarič; avtorica pesmi Branka Podboj; avtor fotografij Klemen Jeke], Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana, 2012.

Wilken, Ette: Jezikovno spodbujanje otrok z Downovim sindromom: z izčrpnim prikazom KPK sistema.

<http://www.tinysigners.eu/>

<http://www.modrapikica.si/>

<http://www.tinysigners.eu/moodle/>

Živa Ribičič, univ. dipl. komparativistka, tolmačica za SZJ, zaposlena v Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana, učiteljica prvih otroških znakov.

APLIKACIJA ZA RAZUMEVANJE GOVORJENIH BESED – GLUHOFON

Simon Hauptman¹, Petra Rezar², Dr. Matjaž Debevc¹

¹Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Smetanova 17, 2000 Maribor,
{simon.hauptman, matjaz.debevc}@um.si

²Društvo učiteljev gluhih Slovenije, Černetova ulica 17, 1000 Ljubljana, petra.rezar@gmail.com

Izvleček

Kakovost izmenjevanja informacij gluhih in naglušnih oseb s slišječimi je pogosto zelo otežena, saj različni šumi ali druge vizualne ovire povzročajo veliko težav pri komunikaciji. Osebe s težavami sluha potrebujejo dodatno vizualno informacijo, kot na primer zapis besed na papir ali prevod le teh v slovenski znakovni jezik ter slikovno ali video predstavitev. Aplikacija Gluhofon, ki jo predstavljamo v tem prispevku, je ena izmed možnih rešitev, saj deluje kot pametni mobilni pripomoček za zaznavo govora, za zapis besed in prevod besed v slovenski znakovni jezik. Njen glavni cilj je tako izboljšati izgovorjavo kot tudi povečati in izboljšati gluhim in naglušnim vsebinsko razumevanje ter komunikacijo s slišječimi.

1. UVOD

Povečana prisotnost pametnih mobilnih naprav v naših življenjih je v zadnjih letih povzročila skokovito povečanje števila mobilnih aplikacij na trgu. V letu 2013 je bil delež populacije, ki ima svoj pametni mobilni telefon 56 %, pri čemer so uporabniki kar 80 % časa preživetega na mobilnem telefonu namenili uporabi aplikacij [Hepburn, 2013]. Podatek nazorno prikazuje pomembnost in prisotnost mobilnih aplikacij v vsakdanu posameznika. Njihova uporabnost se poleg izobraževanja kaže tudi v vlogah podperne tehnologije za osebe s posebnimi potrebami [Narashiman in Leblouis, 2012; The Minnesota Department of Health, 2012]. Prav dodatna podpora je pogosto ključni razlog za omogočanje lažje socialne in družbene integracije marginaliziranih skupin.

V prispevku predstavljamo primer slovenske mobilne aplikacije Guhofon, ki je posebej namenjena pomoči osebam s težavami sluha in jo je mogoče uporabljati pri komuniciranju kot tudi pri izobraževanju. Aplikacija je bila razvita v okviru projekta, ki ga je vodilo Društvo učiteljev gluhih Slovenije s podporo evropskega Kohezijskega sklada, katerega skrbnik je bilo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS.

2. PROBLEM

V zadnjih letih je bilo storjenega veliko pozitivnega in uspešnega dela na področju vključevanja marginaliziranih skupin v izobraževalni in komunikacijski proces. Žal gluhi in naglušni še vedno veljajo za najbolj zapostavljeno skupino in za lažje vključevanje v delovno, socialno in zasebno življenje potrebujejo obširnejšo pomoč.

Gluhi in naglušni imajo po znanstvenih raziskavah nižjo stopnjo pismenosti kot slišječji sovrstniki. Povprečno potrebujejo kar tri leta, da osvojijo stopnjo, ki jo slišječji v enem letu [Schirmer, 2001]. Gluhi imajo zato velike težave pri branju in razumevanju tiskanih besedil, s tem pa tudi težave v izobraževanju. Njihov nivo izobrazbe in število v izobraževalnih ustanovah je tako, žal, še zmeraj prenizko.

Iz navedenih razlogov se pojavlja velika potreba po oblikovanju orodij in vključevanju novih tehnologij, ki bi uporabnikom s težavami sluha ponudila razlago besede in njenega pomena s pomočjo dodatnih vizualnih informacij.

3. PREDLAGANA REŠITEV, APLIKACIJA GLUHOFON

Gluhofon je mobilna aplikacija, namenjena asistenci pri sporazumevanju gluhih in slišočih ter zviševanju nivoja razumevanja ter pismenosti. Zasnovana je tako, da nastopa kot mobilni pomočnik pri besedni oziroma zvočni komunikaciji. Aplikacija je sicer dostopna širšemu krogu ljudi in se jo lahko naloži za operacijske sisteme Android, iOS in Windows. Namenjena ni le gluhim osebam, pač pa tudi osebam z govornimi težavami, tujcem, ki se učijo slovenskega jezika in vsem, ki jih slovenski znakovni jezik zanima.

Aplikacija Gluhofon nudi štiri glavne funkcije:

- Tolmač znakovnega jezika
- Preverjanje izgovarjave
- Opis in vizualni prikaz besed
- Beležka

3.1 Tolmač znakovnega jezika

Aplikacija omogoča prikaz besed z video posnetkom tolmača znakovnega jezika. Zaradi izboljšanja razumevanja pomena so video posnetku dodani tudi podnapisi [Debevc, Kosec, Kožuh in Menozzi, 2011]. Funkcija nudi razlago pisne besede, ki jo uporabniki znakovnega jezika niso razumeli. Prav tako je funkcija namenjena vsem, ki se učijo uporabe kretenj oziroma komuniciranja v slovenskem znakovnem jeziku. Na ta način je omogočena tudi lažja neposredna komunikacija med osebami s težavami sluha in slišočimi.

3.2 Preverjanje izgovarjave

Ena izmed ključnih lastnosti aplikacije je omogočanje zajemanja zvoka in preizkus ustreznosti izgovarjave besede, ki jo uporabnik izbere iz slovarja. Le-ta vsebuje 500 pogosteje uporabljenih besed, izbranih s strani slovenistov, ki delajo z gluhih osebami. Navigacija med besedami v slovarju je možna s pomočjo izbire črke v besedi in vertikalnega premikanja po polju slovarja. Interakcija uporabnika je omogočena preko dotika zaslona mobilne naprave.

Glavni namen govorne funkcije aplikacije je izboljšanje artikulacije in naglaševanja. Uporabnikom, ki ne slišijo svojega glasu, aplikacija sporoči, ali so pravilno izgovorili besedo.

Tik pod zapisom vsake besede se nahaja ikona mikrofona. Ob pritisku nanjo aplikacija prične s snemanjem zvoka. V osnovnem stanju je ozadje aplikacije modre barve. Kadar uporabnik izgovori besedo, se ob pravilni izgovorjavi ozadje obarva zeleno, ob napačni pa v rdečo. Preverjanje izgovorjave je možno s pomočjo histogramске analize zvoka, ki je izvedena na strežniku.

3.3 Opis in vizualni prikaz besed

Vsaka izbrana beseda iz slovarja je torej predstavljena slikovno in opisno ter je podana s pomočjo video posnetka tolmača znakovnega jezika (slika 1). Na ta način lahko uporabniki izboljšujejo nivo razumevanja besed in njihovo vizualizacijo. Cilj takšnega orodja je predvsem izboljšati razumevanje besed in njihovo povezovanje v smiselne

celote, kar osebam s težavami sluha predstavlja največjo oviro. Aplikacija s tem predstavlja tudi učinkovit študijski pripomoček za vse, ki se učijo pisni jezik ali slovenski znakovni jezik. Omogoča pospešeno učenje, usposabljanje, samoevalvacijo in izboljša kakovost dojetja besedil.

Slika 1: Osnovne funkcije Gluhofona

3.4 Beležka

Gluhi in naglušni najpogosteje komunicirajo tako, da si pomagajo z branjem z ustnic, ostale informacije pa pridobivajo s pomočjo razpoznavanja telesne govornice, intuicije in ugibanja. Pri branju z ustnic jih velikokrat zmede uporaba slenga ali narečja. Ker pogosto sami niso dovolj veščji v izgovarjanju besed, slišči ljudje pa večinoma ne poznajo kretenj, sta za nemoteno komunikacijo navadno potrebna tudi list papirja in svinčnik. V aplikaciji Gluhofon je uporabnikom tako na voljo tudi beležka, ki jo lahko uporabita oba, slišči in gluhi uporabnik. Z njeno pomočjo lahko uporabnik s prstom zapiše želeno besedo ali stavek in jo pokaže sogovorniku.

4. TESTIRANJE APLIKACIJE

Testiranje aplikacije Gluhofon je potekalo na Univerzi v Mariboru, na Inštitutu za medijske komunikacije. V raziskavi smo ocenjevali funkcionalnost in uporabniško prijaznost.

Ocena SUS

Uporabniki so aplikacijo ocenili s pomočjo ocenjevalne lestvice SUS. SUS (ang. System Usability Scale) je standardna ocenjevalna lestvica, ki je sestavljena iz desetih trditev, ki dajo subjektivno oceno uporabnosti določenega sistema. Ocenjevalci izrazijo svoj nivo strinjanja ali nestrinjanja s posamezno trditvijo, pri čimer se dobi točkovna ocena. Na

podlagi ocen se nato izračuna končni rezultat uporabnosti sistema. Povprečen rezultat Gluhofona je 68. Glede na raziskave rezultat 68 pomeni, da je sistem ustrezen in nad povprečjem [Sauro, 2011].

5. ZAKLJUČEK

Zaradi težav gluhih in naglušnih pri komunikaciji s slišječimi je smiselno uvajanje računalniško podprtih posrednikov, ki bi pomagali pri razumevanju in posredovanju informacij vsem udeleženi v komunikaciji in v izobraževalnem procesu. Aplikacija Gluhofon predstavlja s svojim zajemanjem besed in njihovo predstavitvijo v tekstovni obliki ali v znakovnem jeziku možnost in priložnost za izboljšanje komunikacije ter za izboljšanje izobraževalnega procesa. Posredno omogoča tudi lažje vključevanje v socialno življenje, nudi dodatno pomoč pri informiranju in, kar je najpomembneje, nastopa kot posrednik v procesu komunikacije. Prav komunikacija s slišječimi se pogosto izkaže kot ovira pri socialni in družbeni integraciji. Ob tem je aplikacija namenjena tudi vsem, ki se učijo znakovnega jezika in tujcem, ki se učijo izgovorjave slovenskih besed.

Gluhofon predstavlja dobro osnovo za premostitev komunikacijskih ovir. V bodoče lahko pričakujemo še dodatne izboljšave in nadgradnjo podobnih sistemov, ki bodo dodatno olajšale življenje in delo uporabnikom s težavami sluha.

6. ZAHVALA

Študija, predstavljena v tem članku, je del projekta Mobilna aplikacija Gluhofon za gluhe in naglušne, podprtega s strani Društva učiteljev gluhih Slovenije, Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport RS, Kohezijska sklada in EU.

Viri:

- [1] Debevc, M., Kosec, P., Kožuh, I., Menozzi, M. (2011). *Review of using captions in sign language video*. Zbornik dvajsete mednarodne Elektrotehniške in računalniške konference ERK 2011, 19.–21.
- [2] Hepburn, A. (2013). *Infographic: 2013 Mobile Growth Statistics*. Objavljeno na: <http://www.digitalbuzzblog.com/infographic-2013-mobile-growth-statistics/>.
- [3] Narashiman, N., Leblois, A. (2012). *Making mobile phones and services accessible for persons with disabilities, Digital inclusion*.
- [4] Sauro, J. (2011), "Measuring Usability with the System Usability Scale (SUS)", *Quantitative Usability, Statistics & Six Sigma*. Objavljeno na: <http://www.measuringusability.com/sus.php>.
- [5] Schirmer, B. R. *Dimensions of deafness: Psychological, social and educational*. Boston: Allyn & Bacon.
- [6] *The Minnesota Department of Health*. (2012). *Deaf and Hard of Hearing – Related Apps for Mobile Devices, Newborn Screening Program*.

Simon Hauptman, podiplomski študent na FERi pri dr. Matjažu Debevču.

Petra Rezar, prof. lik. pedagogike, gluha učiteljica, predsednica Društva učiteljev gluhih Slovenije.

Dr. Matjaž Debevc, profesor, zaposlen na Univerzi v Mariboru, FERi.

VIDEOKONFERENCA ZA GLUHE – NOVOSTI

Dr. Matjaž Debevc, Simon Hauptman, Simon Jurič
Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Smetanova 17, 2000 Maribor,
{simon.hauptman, simon.juric, matjaz.debevc}@um.si

IZVLEČEK

Ugotavlja se, da gluhi pri medsebojni komunikaciji na daljavo naletijo na več težav kot slišišči, kar je posledica različnih komunikacijskih ovir, ki se pojavljajo zaradi izgube sluha. Večina gluhih, še posebej tistih, ki so od rojstva gluhi, za osnovno komunikacijo uporablja slovenski znakovni jezik. Da bi premagali komunikacijske ovire, se lahko gluhim za druženje in izmenjavo informacij danes ponudi različne računalniško podprte komunikacijske pripomočke in orodja. Med njimi je najbolj primerna videokonferenca, s pomočjo katere lahko gluhi med seboj najlažje komunicirajo v svojem znakovnem jeziku. Zaradi vse večjih hitrostih prenosa, tudi po mobilnih omrežjih, je smiselno uporabiti povezljivo videokonferenco, ki jo lahko uporabimo tako na prenosnih računalnikih, osebni računalnikih, kot tudi na pametnih telefonih. Članek opisuje sodobno videokonferenčno rešitev s pomočjo SIP videokonference in slabosti sicer priljubljene Skype videokonference.

1. UVOD

Še do pred kratkim so se gluhi zaradi komunikacijskih ovir srečevali samo v svojih skupnostih v živo in se bolj ali manj izogibali srečanju s slišiščimi. To se je s pojavom informacijske in komunikacijske tehnologije (IKT) sedaj korenito spremenilo in se še vedno spreminja, saj je tehnologija gluhim prinesla možnosti za lažjo medsebojno komunikacijo ne samo v živo, temveč predvsem na daljavo. Še več, prinesla jim je možnosti, da so lahko enakovredni in enakopravni člani skupnosti tudi med slišiščimi skupnostmi.

Če se malo ozremo naokoli, vidimo, da ima danes že skoraj vsak gluhi svoj računalnik in pametni mobilni telefon. Zraven tega so na voljo tudi že pametni televizorji, na katerih gluhi gledajo filme ali oddaje s pomočjo podnapisov ter uporabljajo aplikacije, kot so igre, pregled novic, TV-programa in drugih. Na vseh teh napravah lahko uporabljamo tudi komunikacijske pripomočke, kot na primer videokonferenca, s katero lahko prenašamo video sliko, zvok in včasih tudi podnapise na daljavo. Videokonferenca je za gluhe zanimiva tudi zaradi tega, ker jo lahko izvajamo med dvema ali več gluhi ali slišiščimi osebami. Gluha oseba, na primer, lahko pokliče slišiščega zdravnika s pomočjo tolmača tako, da najprej, na daljavo, s pomočjo videokonference, pokliče tolmača znakovnega jezika, medtem ko tolmač kot običajno govorno komunicira z zdravnikom in posreduje njegove odgovore nazaj gluhi osebi, ki čaka na videokonferenčni zvezi (Brunsen, 2010).

Na sliki 1 je prikazan primer takšne komunikacije s pomočjo videokonference. Gluha oseba, ki obvlada znakovni jezik, pokliče tolmača po videokonferenčni zvezi in počaka, da le-ta pokliče slišiščo osebo (številka 1 na sliki 1). Ko tolmač vzpostavi zvezo s slišiščo osebo, gluha oseba postavi tolmaču vprašanje za slišiščega v znakovnem jeziku. Tolmač to vprašanje prevede in ga glasovno pove slišiščemu (številka 2 na sliki 1). Slišišči odgovori tolmaču v govorni komunikaciji (številka 3 na sliki 1). Tolmač nato odgovor posreduje naprej gluhemu v znakovnem jeziku (številka 4 na sliki 1).

Slika 1: Videokonferenčna povezava med uporabnikom znakovnega jezika in slišočim s pomočjo tolmača (prirejeno po Brunsen, 2010).

2. TEHNOLOGIJE

Največji napredek v komunikaciji je pred leti v Sloveniji zagotovo pomenilo uvajanje brezplačne videokonference v slovenskih mobilnih omrežjih. Družbi Mobitel se lahko zahvalimo, da je gluhih v Sloveniji med prvimi v svetu omogočila brezplačno, tako imenovano GPRS in UMTS videokonferenco s pomočjo mobilnih telefonov. V ta namen so gluhi morali pridobiti samo zanje cenovno ugodnejši telefon, ki je poleg ostalih funkcij nudil tudi prenos žive video slike. Res je, da kvaliteta slike v tem primeru ni vedno najboljša, kar je odvisno tudi od tega, ali uporabnik stoji ali pa se giblje, na primer v avtu. Ampak komunikacija med gluhih na daljavo se je s tem bistveno povečala in se tudi vse pogosteje uporablja.

S pojavom omrežja Internet, njegovih storitev na daljavo in predvsem z večanjem hitrosti prenosa podatkov so se pojavile tudi nove, kvalitetnejše rešitve za videokonference. Nekatere rešitve so standardizirane, druge so komercialne narave, ki se poskušajo prebiti na vrh in s tem prisiliti ostale proizvajalce, da jim sledijo. Sedaj se gluhih uporabnikom pojavlja smiselno vprašanje, katero tehnologijo uporabiti?

Najbolj pogosto se v zadnjem času omenja videokonferenca Skype (slika 2), vendar ta storitev ne spada med standardizirane rešitve. V bistvu gre za javno omrežje, kjer se zabeleži vsa komunikacija med uporabniki. In podatki so last podjetja Microsoft. S tem v bistvu škodimo svoji svobodi oziroma zasebnosti in ni odveč previdnost pri uporabi orodja Skype.

Slika 2: Skype, večtočkovna videokonferenca.

Sedaj, v zadnjem času se, zopet zaradi večjih hitrosti prenosa, pojavlja večtočkovna videokonferenca, pri kateri se lahko naenkrat pogovarja do šest ljudi. Dodatno so pri Skypu uvedli še plačljive, cenovno ugodne klice na običajne telefonske številke ter omogočili, da ima lahko vsak uporabnik Skypa svojo, navidezno telefonsko številko, na katero se ga lahko pokliče z običajnega telefona. Žal smo s tem omejeni samo na uporabo orodja Skype in ne moremo uporabiti še drugih orodij.

Druge možnosti, ki jih lahko uporabimo namesto Skypa in podobnih, so še standardizirane rešitve, kot so storitve s protokolom SIP in rešitve, ki podpirajo standard H.323.

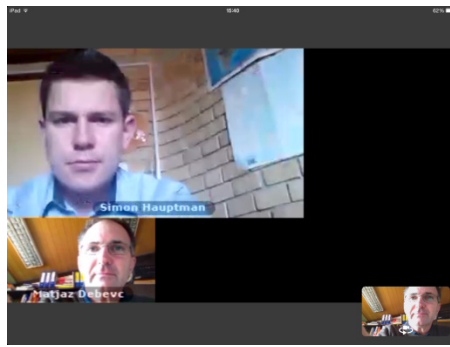
3. IP-TELEFONIJA S POMOČJO PROTOKOLA SIP

Skorajda istočasno kot Skype in družina podobnih videokonferenčnih rešitev, kot je ooVoo (<http://www.oovoo.com>) ali VSee (<http://vsee.com/>), se je začel tudi vzpon digitalne telefonije s pomočjo protokola SIP (Murray, 2010). SIP je sicer kratica za angleški izraz Session Initiation Protocol. IP-telefonija se je uveljavila kot zamenjava za klasične analogne telefonske priključke. Protokol SIP je bil načrtovan predvsem za vzpostavitev »seje« med dvema točkama s pomočjo protokola TCP/IP, ki ga uporablja tudi omrežje Internet.

Ponudniki telekomunikacijskih storitev tako danes ponujajo IP-telefone in usmerjevalnike, ki nudijo prenos podatkov za telefone s protokolom SIP. Ti telefoni imajo pogosto dodatni priključek, tako da lahko nanje priključimo tudi svoje stare telefone.

Med najboljšimi ponudniki programske opreme za SIP-telefonijo izstopa švedski T-Meeting (<http://tmeeting.com>) (slika 3), ki ga gluhi najpogosteje uporabljajo v nemškem in skandinavskem okolju, tudi v povezavi s klicnimi centri za gluhe, naglušne in gluho-slepe. Je tudi zmagovalni program na razpisu za opremljanje klicnega centra za gluhe in naglušne v Švici in na Norveškem. Program je posebej prirejen za to skupino uporabnikov, saj sledi visokemu kriteriju za sinhroniziran prenos slike, tako da video slika sovpada z zvokom, kar pomeni lažje branje iz ustnic ter, kar je zelo pomembno za komunikacijo gluhih s slišječimi, nudi sprotno odčitavanje natipkanega besedila drugega uporabnika, ki ga lahko beremo tudi s pomočjo Braillove tipkovnice.

Program lahko uporabimo tudi v kombinaciji z opremo akademskega in raziskovalnega omrežja – ARNES.

Slika 3: Videokonferenčni program T-Meeting v večtočkovni videokonferenci preko omrežja ARNES.

4. ZAKLJUČEK

Glede na predstavljeno, težko odgovorimo na vprašanje, kaj uporabiti. Dejstvo je, da je program Skype sicer zelo priljubljen med gluhih uporabniki, saj je osnovna uporaba celo brezplačna, vendar ima program svoje omejitve zaradi nepovezljivosti med sistemi in zaradi težav pri povezovanju s klasično telefonijo. Še najbolj zanimiva sta standardizirana programa, predvsem T-Meeting, ki je prirejen gluhim, naglušnim in gluho-slepim za podporo SIP-telefoniji in CISCO Jabber za podporo standardu H.323, ki sta sicer plačljiva programa, vendar nudita visoko stopnjo povezljivosti med sistemi in dostop do različnih digitalnih storitev.

V vseh primerih bo odločilna za gluhe uporabnike dejanska kvaliteta video slike. Video slika mora biti za gluhe uporabnike dovolj zvezna, gladka in jasna, tako da se lahko razberejo vse kretnje brez večjih problemov. Še največje zahteve do kvalitete video slike postavlja branje z ustnic, ki zahteva sinhronizacijo video slike z zvokom. V tem primeru morata biti infrastruktura in hitrost prenosa podatkov dovolj visoki, prav tako je potrebna programsko urejana sinhronizacija video slike in zvoka, tako da gluhi uporabnik lahko enostavno bere z ustnic. S tem gluhemu uporabniku omogočimo večjo samostojnost in lažje vključevanje v družbeno okolje.

Viri:

Brunson, J. L., *Visually Experiencing a Phone Call: The Calculated Consumer Labor Deaf People Perform to gain Access through Video Relay Service*, *Disability Studies Quarterly*, Vol. 30, No. 2, 2010.

Tabaj, A., Debevc, M., Švajger, A., Korez, S., Dolinšek, T., Saksida, B., Florjančič, S., *Informacijske in komunikacijske tehnologije za invalide v procesu zaposlitvene rehabilitacije*, Univerzitetni rehabilitacijski inštitut RS – Soča, 2010.

Murray, N., Qiao, Y., Lee, B., Fallon, E., & Karunakar, A. K. *Future Multimedia System: SIP or the Advanced Multimedia System*. *International Journal of Ambient Computing and Intelligence (IJACI)*, 3(1), 20–32. 2011.

Simon Hauptman, podiplomski študent na FERi pri dr. Matjažu Debevcu.

Simon Jurič, diplomat na FERi - sodelavec v projektu

Dr. Matjaž Debevc, profesor, zaposlen na Univerzi v Mariboru, FERi.

UPORABA SPLETNIH DRUŽBENIH OMREŽIJ MED SLOVENSKIMI GLUHIMI IN NAGLUŠNIMI UPORABNIKI

Ines Kožuh, Dr. Matjaž Debevc

Univerza v Mariboru, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Smetanova 17, 2000 Maribor

{ines.kozuh, matjaz.debevc}@um.si

Izveček

Obstoječe študije kažejo veliko priljubljenost uporabe spletnih družbenih omrežij med gluhi in naglušni osebami. Z ozirom na raziskave med gluhi in naglušni uporabniki spletnih družbenih omrežij v Ameriki, na Nizozemskem in v Nemčiji v članku predstavljamo rezultate raziskave o uporabi spletnih družbenih omrežij med gluhi in naglušni uporabniki v Sloveniji. Spletni vprašalnik v slovenskem pisnem in znakovnem jeziku je izpolnilo 43 uporabnikov spletnih družbenih omrežij. Rezultati so pokazali, da večina uporablja spletna družbena omrežja več kot enkrat na dan, najpogosteje uporabljajo družbeno omrežje Facebook, do koder najpogosteje dostopajo z osebnim računalnikom ali prenosnikom. Najpogosteje uporabljajo spletna družbena omrežja za šolo ali delo, uporabljajo pa jih, ker so koristna. Gluhi in naglušni uporabniki med vsemi aktivnosti najraje všečkajo vsebino, najmanj priljubljena in najmanj pogosto izvajana aktivnost pa je objavljanje video posnetkov.

1. UVOD

Spletna družbena omrežja postajajo vse bolj priljubljena orodja za komunikacijo in druženje prek spleta, kar dokazuje tudi število uporabnikov. V letu 2013 je kar 1,9 milijarde ljudi uporabljalo spletna družbena omrežja (Constine, 2013), med njimi pa so tudi gluhe in naglušne osebe. Čeprav trenutno ni natančnih statističnih podatkov o tem, koliko oseb z izgubo sluha dejansko uporablja ta omrežja, obstoječe raziskave kažejo, da je Facebookova spletna stran druga najbolj obiskana spletna stran med gluhi in naglušni Američani, takoj za iskalnikom Google (Blom, Marschark, Vervloed & Knoors, 2014). Facebook je hkrati najbolj priljubljeno spletno družbeno omrežje med gluhi in naglušni Nemci, saj odstotek uporabe omrežja Facebook med to populacijo znaša kar 91,5 % (Kožuh, Hintermair & Debevc, 2014).

Zgoraj omenjeni podatki potrjujejo, kako pomembna skupina uporabnikov spletnih družbenih omrežij so gluhe in naglušne osebe, zato je nujno raziskati značilnosti njihove uporabe. Ta se namreč lahko razlikuje od načina uporabe med slišječimi ali drugimi skupinami uporabnikov zaradi posebnosti, ki jih gluhi in naglušni imajo. Posebnosti se tako na primer lahko pojavljajo v načinu komunikacije na spletnih družbenih omrežjih zaradi uporabe znakovnega jezika, drugačnega ozadja v smislu izobrazbe in načina komunikacije v šoli ali doma, drugačnih navad pri uporabi tehnologij ter tudi kulturnega konteksta.

Obstoječe študije so tako z različnih vidikov raziskovale gluhe in naglušne uporabnike spletnih družbenih omrežij v Ameriki in na Nizozemskem ter jih primerjale s slišječimi (Blom, Marschark, Vervloed & Knoors, 2014). Zanimalo jih je predvsem, ali ima stopnja izgube sluha vpliv na aktivnosti na spletnih družbenih omrežjih, a vplivov niso dokazali. Nadalje sta Maiorana-Basas in Pagliaro (2014) raziskovali uporabo sodobnih tehnologij, kot so pametni telefoni in tablice, med gluhi in naglušni Američani. Kožuh, Hintermair in Debevc pa so se osredotočali na uporabo spletnih družbenih omrežij, in s tem povezanim načinom komunikacije med gluhi in naglušni Nemci (Kožuh, Hintermair & Debevc, 2014).

O slovenskih gluhih in naglušnih uporabnikih spletnih družbenih omrežij je bilo objavljenih zelo malo raziskav (Kožuh, Hintermair, Holzinger, Volčič & Debevc, 2014). Ker je v tem trenutku tako moč opaziti pomanjkanje študij na temo uporabe spletnih družbenih omrežij med slovenskimi gluhi in naglušni uporabniki, v tem članku predstavljamo rezultate raziskave, ki smo jo izvedli v Sloveniji v začetku leta 2014, hkrati pa je bila del obsežnejše raziskave, ki smo jo v identični obliki pred tem izvedli konec leta 2013 oziroma v začetku leta 2014 še v Nemčiji, Avstriji in Švici.

2. GLUHE IN NAGLUŠNE OSEBE TER SPLETNA DRUŽBENA OMREŽJA

Obstaja več definicij, kdo so gluhe in naglušne osebe. V naši študiji smo se osredotočili na definicijo American National Standards Institute (2010), kjer med popolnoma gluhe osebe štejemo tiste, pri katerih je izguba sluha večja od 91 dB, za normalni sluh pa se šteje izguba sluha, manjša od 27 dB.

Družbena omrežja so spletne storitve, ki posameznikom omogočajo (1) izgradnjo javnih ali polzaprtih profilov znotraj omrežja, (2) jasno sestavljen seznam ostalih uporabnikov, s katerimi si uporabniki delijo povezavo, in (3) vpogled v seznam povezav uporabnika znotraj sistema (Boyd & Ellison, 2007). Primera takega omrežja sta omrežji Facebook in LinkedIn.

3. METODA RAZISKAVE

V nadaljevanju predstavljamo raziskovalno metodo, ki smo jo uporabili v raziskavi, njen postopek izvedbe in sodelujoče v raziskavi.

3.1. Sodelujoči

V Sloveniji je spletni vprašalnik izpolnilo 51 sodelujočih. Od teh je bilo 43 uporabnikov spletnih družbenih omrežij. Sodelovalo je 17 moških (39,5 %) in 26 ženskih uporabnic (60,5 %). Uporabniki so bili povprečno stari 36,47 let, najmlajši uporabnik je bil star 13 let, najstarejši pa 75 let. Večina je bila gluhih (39,5 %) in več kot 80 % je imelo slišče starše. Večina je imela izgubo sluha od rojstva (62,8 %), le 18,7 % uporabnikov spletnih družbenih omrežij pa je obiskovalo društva gluhih in naglušnih enkrat ali večkrat na teden. Nekaj več kot polovica uporabnikov je imela srednješolsko ali poklicno izobrazbo.

3.2. Postopek raziskave in vprašalnik

Podatke smo zbrali s spletnim vprašalnikom v slovenskem pisnem in znakovnem jeziku. Vprašalnik smo razvijali v angleškem pisnem jeziku na Univerzi v Mariboru skupaj s strokovnjaki pedagoške univerze v Heidelbergu v Nemčiji. Angleščina je bila naš delovni jezik, saj smo tako dosegli enakovrednost v razumljivosti slovenskih in nemških raziskovalcev. Nato smo vprašalnik prevedli v slovenščino in njegovo razumljivost preverili s pred-testom na Društvu gluhih in naglušnih Podravja Maribor. Popravljen vprašalnik smo ponovno prevedli v angleščino, od koder smo vprašalnik prevedli v nemščino. Trije nemški strokovnjaki zunaj naše raziskovalne skupine so vprašalnik ponovno pregledali in popravili. Ko je bil nared, smo vprašalnik prevedli v angleščino in nato končno v slovenščino.

Sledilo je tolmačenje vprašalnika v slovenski znakovni jezik. Tolmačenje vprašanj in ponujenih možnosti odgovorov smo posneli in naredili video posnetke znakovnega jezika. Vprašalnik v pisni obliki smo dali na splet in vsako vprašanje opremili z videom znakovnega jezika. Vsako vprašanje smo postavili na svojo stran, da smo zagotovili jasnost in razločnost vprašalnika.

Vprašalnik je obsegal vprašanja v skladu s teoretičnim modelom, ki smo ga predlagali za preučevanje gluhih in naglušnih uporabnikov spletnih družbenih omrežij. V tem članku bomo predstavili rezultate le nekaj najbolj zanimivih vprašanj. Poleg demografskih vprašanj (spol, starost, stopnja izgube sluha, doba izgube sluha, stopnja izgube sluha staršev in stopnja izobrazbe), za katere smo predstavili rezultate v poglavju 3.1, nas je zanimalo naslednje:

- pogostost uporabe spletnih družbenih omrežij (od manj kot enkrat na mesec do večkrat na dan),
- katera spletna družbena omrežja uporabljajo (npr. Facebook, LinkedIn, HearZone itd.),
- s katerimi napravami in kako pogosto dostopajo do spletnih družbenih omrežij (z osebnim računalnikom, prenosnikom, pametnim telefonom ali tablico),
- zakaj in v kakšen namen uporabljajo spletna družbena omrežja (za šolo ali delo, za zabavo itd.),
- pogostost izvajanja aktivnosti na spletnih družbenih omrežjih (posodabljanje profila, objavljanje fotografij, video posnetkov in všečkanje, komentiranje ter deljenje vsebin).

4. REZULTATI

Po opravljeni statistični analizi so rezultati pokazali, da večina uporablja spletna družbena omrežja zelo pogosto, kar je enkrat ali večkrat na dan (63,3 %), sledijo tisti, ki jih uporabljajo enkrat do šestkrat tedensko (14,3 %). Uporabnikov, ki bi uporabljali spletna družbena omrežja manj kot enkrat tedensko, je zelo malo (10,2 %).

Gluhi in naglušni v Sloveniji uporabljajo najpogosteje omrežje Facebook (97,7 %), sledita Google Plus (32,6 %) in LinkedIn (9,3 %). Do spletnih omrežij najpogosteje dostopajo z osebnim računalnikom ali prenosnikom ($M = 4,36$, $SD = ,58$). Takih, ki dostopajo na opisan način enkrat ali večkrat na dan, je kar 81,4 %. S pametnim telefonom dostopa do spletnih družbenih omrežij vsaj enkrat dnevno 30,2 %, medtem ko kar 32,6 % nikoli ne uporablja spletnih družbenih omrežij na pametnih telefonih. Še večji je delež takih, ki ne uporabljajo spletnih družbenih omrežij na tabličnih računalnikih (53,3 %). V nasprotju je takih, ki jih uporabljajo vsaj enkrat dnevno, 11,6 %.

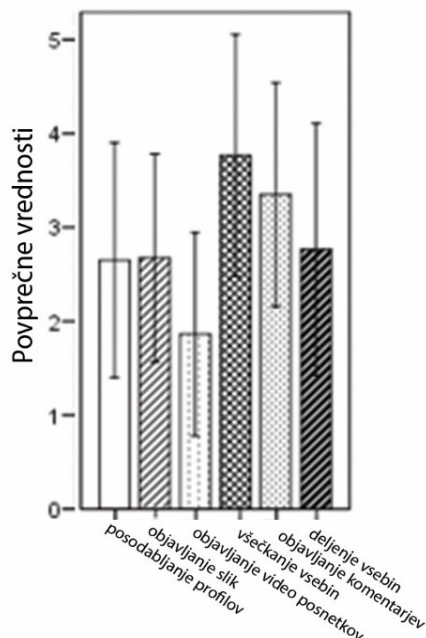
Sodelujoči v raziskavi najpogosteje uporabljajo spletna družbena omrežja za šolo ali delo ($M = 3,77$, $SD = 1,29$), sledi zabava ($M = 3,70$, $SD = 1,10$). Kot najpogostejši razlog, zakaj uporabljajo spletna družbena omrežja, so uporabniki navedli koristnost ($M = 4,02$, $SD = ,94$), sledili so enostavnost uporabe ($M = 3,86$, $SD = ,99$), možnost, da se uporabniki lahko kaj naučijo ($M = 3,81$, $SD = 1,10$), in ker so spletna družbena omrežja zabavna ($M = 3,60$, $SD = 1,14$).

Kot je razvidno s slike 1, je najpogostejša aktivnost na spletnih družbenih omrežjih všečkanje vsebin, medtem ko je najmanj pogosta aktivnost objavljanje video posnetkov.

5. ZAKLJUČEK

Rezultati so pokazali, da gluhi in naglušni uporabniki v Sloveniji uporabljajo spletna družbena omrežja več kot enkrat na dan, in sicer na osebnih računalnikih oz. prenosnikih. Glavni namen je uporaba za šolo ali delo iz razloga, ker dojemajo spletna družbena omrežja kot koristna. Najpogosteje uporabljajo spletno družbeno omrežje Facebook, kjer

najpogosteje vsečkajo objavljeno vsebino, medtem ko najmanj pogosto objavljajo video posnetke. Rezultati nakazujejo, da obstaja v spletnih družbenih omrežjih velik potencial za uporabo teh omrežij v izobraževanju, kar so deloma dokazale že predhodne študije (Kožuh, Jeremić, Sarjaš, Lapuh Bele, Devedžić & Debevc, 2015), a bodo potrebne še dodatne raziskave na tem področju, ki bodo utemeljile učinkovitost vključevanja spletnih družbenih omrežij v izobraževalni proces gluhih in naglušnih oseb.

Slika 1: Pogostost aktivnosti na spletnih družbenih omrežjih.

6. ZAHVALA

Študija, predstavljena v tem članku, je financirana s strani Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije po pogodbi o financiranju podiplomskega raziskovalnega usposabljanja mladega raziskovalca, št. 1000-11-310140. Študijo je prav tako financirala Nemška akademska služba za izmenjavo (DAAD) po pogodbi št. A/13/91743.

Viri:

- [1] American National Standards Institute: *Specifications for Audiometers*. (2010) American National Standards Institute, New York, NY. ANSI publication ANSI/ASA S3.6-2010.
- [2] Blom, H., Marschark, M., Vervloed, M. P. J. & Knoors, H. 2014. *Finding friends online: Online activities by deaf students and their well-being*, PLOS ONE 9(2), 1–10.
- [3] Boyd, D. M. & Ellison, N. B. (2007) *Social network sites: Definition, history, and scholarship*. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13(1), article 11.
- [4] Constine, J. (2013). <http://techcrunch.com/2013/12/29/facebook-international-user-growth/> retrieved on 25th January 2014.
- [5] Kožuh, I., Hintermair, M. & Debevc, M. 2014. *Examining the characteristics of deaf and hard of hearing users of social networking sites*. In: Miesenberger K, ed. *Computers helping people with special needs: proceedings: part II. Lecture notes in computer science*. Heidelberg; Dordrecht; London; New York: Springer, vol. 8548, pp. 498–505.

[6] Kožuh, I., Hintermair, M., Holzinger, A., Volčič, Z. & Debevc, M. (2014) Enhancing universal access: deaf and hard of hearing people on social networking sites. *Universal access in the information society*; 1–17.

[7] Kožuh, I., Jeremić, Z., Sarjaš, A., Lapuh Bele, J., Devedžić, V. & Debevc, M. (2015) Social presence and interaction in learning environments: the effect on student success. *Educational Technology & Society*; v tisku.

Maiorana-Basas, M., Pagliaro, C. M. (2014) Technology use among adults who are deaf and hard of hearing: A national survey. *Journal of Deaf Studies & Deaf Education* 19, 400–410. doi: 10.1093/deafed/enu005.

Dr. Matjaž Debevc, profesor, zaposlena na Univerzi v Mariboru, FERI

Ines Kožuh, zaposlena na Univerzi v Mariboru, FERI

TIPK TV

Bojan Mord, TIPK, d. o. o.
bojan.mord@tipk.si

... prva misel

Skupnost gluhih in naglušnih se težko vključuje oziroma zaposluje v rednih službah, razen nekaterih izjem. Gluhih in naglušnih se drži rek, da so zelo pridni, marljivi in izjemni delavci ter sodelavci, vendar so zaradi komunikacijskih preprek v procesu dela pogosto izključeni iz svoje sredine, kar ni dobro za njihov osebnostni razvoj. To pomeni, da so v podjetjih neenakovredno zastopani, da se njihov glas premalo sliši oziroma se jim ne prisluhne. Obstajajo izjeme, vendar je to prej redkost kot pogostost. Za tako stanje je prava pot, da se gluhi in naglušni družijo in delajo v podjetjih, v katerih prevladuje njihova skupnost, s tem se povečujejo socializacija, varnost ter dobro in ugodno počutje v njihovih bližinah. Posledično pa se storilnost dela poveča. Zagotovo.

Gledano zgodovinsko so takšna podjetja ki so obstajala, ki zaposlujejo gluhe in naglušne, INDE Koper, Učne delavnice Ljubljana, vendar z »napako«.

Moja ideja je bila, da podjetje vodi gluha ali naglušna oseba, v katerem so zaposleni predvsem gluhi in naglušni. In tako sem ustanovil podjetje. Zdaj ga vodi gluha oseba, ima štiri zaposlene, ki so gluhi/naglušni, po potrebi pa sodelujejo tudi z zunanjimi izvajalci, ki so gluhi in naglušni. V najbolj delovnih mesecih nas je delalo 12, kar je zelo lepo število. Slišiš pa nam služijo za slovnično-pravopisno podobo naših prispevkov.

S katerimi dejavnostmi se podjetje ukvarja?

Podjetje je bilo ustanovljeno leta 2010 in ima prijavljene štiri dejavnosti. Te so:

- tehnologija (razvoj, prenos inovacij in zagon);
- izobraževanje (na področju slovenskega znakovnega jezika);
- klicni center (ponuja sodobno tehnologijo izvajanja storitve za področje prenosa video slike v več različnih sodobnih platformah);
- televizija (prilagoditev vsebin dnevnega dogajanja, državnega pomena), kot je populariziranje znakovnega jezika in podnaslavljanja.

Iz teh štirih dejavnosti je nastalo podjetje TIPK, d. o. o.

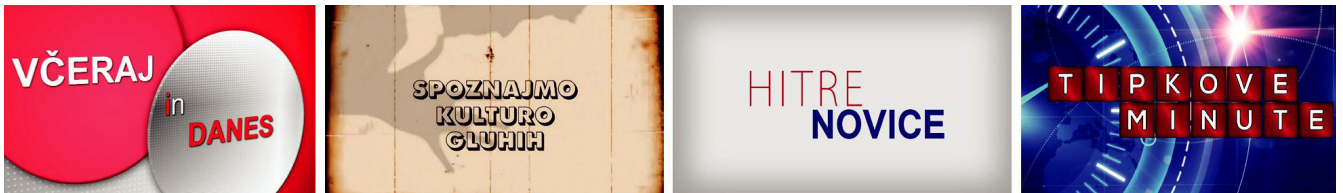
Glavna dejavnost podjetja TIPK, d. o. o., je TIPK TV. Televizija je bila najprej dostopna na spletni strani (www.tipk.si), kmalu pa smo jo lansirali kot prvi v Sloveniji, saj naš program TIPK TV predvajamo prek kabelskih operaterjev po Sloveniji. Trenutno smo vidni pri dveh ponudnikih, in sicer T-2 in SIOL TV. Klasična televizija TIPK TV za gluhe in naglušne je namenjena tudi tistim, ki nimajo dostopa do interneta in nimajo računalnika.

Kratka kronologija:

- 1. 7. 2013: zagon spletne televizije www.tipk.si;
- 16. 9. 2013: zagon dnevnoinformativne oddaje, prilagojene za gluhe, naglušne, slepe in slabovidne, ki oddaja v živo prek spletne strani www.tipk.si (trikrat tedensko), dolžina do 35 minut;
- 1. 12. 2013: vidni pri klasični televiziji programske sheme T-2 (zgodovinski dan);
- 1. 1. 2014: zagon dnevnoinformativne oddaje Včeraj in danes, vsak dan ob delavnikih ob 18. uri;
- 1. 12. 2014: vidni pri klasični televiziji programske sheme SIOL TV (zgodovinski dan).

Naš paradni konj – klasična televizija TIPK TV za gluhe in naglušne

Najbolj gledane oddaje so:

- dnevnoinformativna oddaja Včeraj in danes,
- STA novice vsako polno uro (Hitre novice),
- Spoznajmo Kulturo Gluhih,
- Politika,
- Tipkove minute,
- Razkrivamo,
- Dogodki,
- Avtomobilizem,
- Napovednik tedna,
- Volitve 2014.

Druge aktivnosti

Preizkus vremenarja na TIPK TV – Talent. Vabili smo gluhe/naglušne, da nastopijo pred kamero in pokažejo svoj talent.

Posebne oddaje TIPK TV

- Olimpijske igre gluhih 2013 (neposredni prenos v živo) – zgodovinski dosežek, pridobili pri znanje od organizatorjev Deaflympics za prenos Live5, med katerim smo iz Sofije prenašali zaključne boje v košarki.

- Halo Sofija – 9 oddaj v živo (studijski del), presežek zato, ker smo v Sofiji (Bolgarija) postavili improviziran studio in smo se vsak drugi dan v živo javljali iz Sofije. Pregled športnih dogodkov.

- Mis in Mister sveta gluhih, Sofija 2013.

- Eurobasket 2013 – 13 oddajanj v živo – studijski prenos, ki je bil res nepozaben, saj smo v sodelovanju z ekipo ŠPORT TV s pomočjo njihovega signala prenesli v naš studio in smo tolmačili studijski del pogovorov, s čimer so gluhi/naglušni prvič v zgodovini lahko spremljali, kako »osebe« komentirajo in analizirajo tekme (nepozabni dogodek).

- Državni zbor 2014 – ZIMI – spremljamo vsebine, ki zadevajo gluhe in naglušne v državnem zboru.

- Gledališka predstava Plemena. Pridobili smo pravice za predvajanje na klasični televiziji TIPK TV za gluhe in naglušne. Gledališka predstava predstavlja presežek v slovenskem prostoru, ko popolnoma slišiči igralci igrajo gluhe/naglušne v njihovem vsakdanjem življenju.

– populariziranje znakovnega jezika.

- VOLITVE 2014 (EU, Arhivi, DZ, Županske volitve) – spremljali smo volitve od blizu, pri evropskih in državnozbornih volitvah smo sodelovali z državno volilno komisijo, zagotovili smo tolmača za slovenski znakovni jezik, ki je iz tiskovnega središča tolmačil govore poražencev in zmagovalcev volitev, pozneje smo, z nekajdnevnim zamikom, oddaje opremili s podnapisi.

- in še več drugih manjših projektov, ki zadevajo gluho in naglušno populacijo.

V slogi je moč, vendar ...

Biti vodilna medijska televizijska hiša, velik zaposlovalec gluhih in naglušnih, podružnice po Sloveniji.

Status: v teku.

Podal pobudo in opravil vse potrebne razgovore s pristojnimi institucijami o ustanovitvi televizijskega kanala RTVSLO 4 (program, prilagojen za gluhe, naglušne, slepe in slabovidne).

Status: v teku.

Vzpostavitev partnerskega sodelovanja z Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije. Pogovori so bili izvedeni v juniju 2013, vendar potem ni bil več storjen korak v tej smeri, torej predstavitev pred upravnim odborom Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije.

Status: v čakanju.

Slovenščina v kretnji, želimo si izvajati seminar/tečaj za že kvalificirane tolmače za slovenski znakovni jezik, želimo si sodelovanje s Filozofsko fakulteto, Zavodom za gluhe in naglušne Ljubljana, Zvezo društev gluhih in naglušnih Slovenije, Zavodom združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik ter drugimi organizacijami, ki se ukvarjajo z znakovnim jezikom.

Status: v teku.

Želimo biti izvajalci klicnega centra za okvaro sluha, saj menimo, da imamo ustrezno rešitev tehnologije za osebe z okvaro sluha.

Status: v čakanju.

Arhitektonske rešitve, klic v sili, pametna stavba/hiša, imamo znanje in rešitve za sodobno zakonodajo o graditvi objektov.

Status: v mirovanju.

Sklepna misel

Znakovni jezik je zelo lep jezik. Je takšen kot drugi tuj jezik. Znakovni jezik ni večšina, ampak jezik gluhih, naglušnih, gluhih s polžkovim vsadkom in slišočih, ki se ga želijo naučiti kot tuji jezik. Zato si želim, da bi bila skupnost gluhih/naglušnih enotna, da bi drug drugega podpirali k obstoju podjetja, ki ima jasne začrtane cilje, ki verjame, da gre v pravo smer in da država ne bi bila preveč mačehovska do podjetij, ki se vsak dan borijo za obstoj, kaj šele za kruh za ranljivo skupino invalidov.

Če se želite srečati z mano ali dopisovati, je moj elektronski naslov:

bojan.mord@tipk.si

KAKO VIDIM LJUBLJANO

Nikolaj Vogel

vogel.nikolaj@gmail.com

Sem Nikolaj Vogel, akademski slikar. Gluh od rojstva. Hodil sem v šolo za gluhe v Mariboru. Potem sem šel na litostrojsko srednjo šolo za elektroniko. Po zaključnem izpitu sem bil sprejet na ALU, kjer sem uspešno diplomiral.

V Ljubljani živim 27 let in v tem času se je Ljubljana zelo spremenila. Več je varnosti na ulici, več je informiranosti o nas gluhih. Mi gluhi smo zelo vizualni, ne moremo slišati. Imam občutek, da je Ljubljana bolj prijazna do gluhih kot pred 27 leti.

Vidim Ljubljano kot sodobno, evropsko mesto, kjer se nam gluhim ponuja več priložnosti. Več gospodarskih, kulturnih, športnih dejavnosti privablja vse več gluhih iz cele Slovenije, da bi imeli več možnosti zaposlovanja, druženja, sodelovanja.

1. VAVČER:

Zdaj bi rad povedal o moji izkušnji z vavčerjem.

Ko sem hodil na akademijo, med predavanjem takrat ni bilo tolmača, sem se moral zanesti na zapiske in literaturo. Bilo je zamudno. Zdaj gluhi študentje lahko uporabljajo tolmače. To je velik napredek, kljub temu da so zakon o znakovnem jeziku le počasi uresničevali. Nekatere fakultete so gluhim prijazne, druge manj zaradi neizkušenosti s strani fakultete in tudi finančnih problemov.

Najprej bi rad pohvalil vse, ki so po dolgem času začeli uveljavljati zakon o pravicah gluhih do dostopa do informacij, kot so vavčer in podnapisi na TV. Podelili so nam 30 ur vavčerjev na leto. Tega smo veseli, da smo gluhi dobili več pravih informacij in to nam je olajšalo življenje bolj kot kdajkoli prej.

Čeprav nekaterim gluhim, ki želijo več izobrazbe in bi želeli hoditi na različne tečaje, seminarje, trenutno število vavčerjev ni dovolj, ker za seminarje, tečaje povprečno porabijo več kot 100 ur vavčerjev.

Zato si želim, da bi tisti, ki hodijo na seminarje, izobraževanja, v muzeje, dobili več ur vavčerjev, toliko kot jih lahko porabijo.

2. INFORMACIJA:

Informacija je pomemben element komunikacije. Z informacijo smo dosegli velik razvoj civilizacije. Brez teh informacij smo zelo nemočni, izgubljeni in goli. Kot pravi izraelski znanstvenik dr. Yuval Noah Harari, če npr. pošljemo človeka in šimpanza na samotni otok: šimpanz bi bil na boljšem, človek pa bi bil na slabšem. Če pošljemo 1000 ljudi in 1000 šimpanzov na samotni otoku, bi ljudje lažje preživel zaradi dobre komunikacije in boljšega sodelovanja. Tisoč šimpanzov pa med sabo ne more komunicirati in taka skupina bi hitro razpadla v več manjših skupin.

Želim povedati, da brez sodobnih tehnologij in dostopnosti do informacij gluhi ne bi bili bolj povezani in bolj odprti v zasebnem in javnem življenju. Informacija v današnjem času je za gluhe zelo pomembna. Brez teh informacij smo ranljivi, izgubljeni, nemočni, jezni.

Nikolaj Vogel je gluh akademski slikar, šolal se je v Mariboru, pozneje končal še srednjo šolo in akademijo v Ljubljani. Šele zadnja leta se vse bolj vključuje med gluhe.

RAZMIŠLJANJA O PRIHODNOSTI

film

Petra Rezar, Društvo učiteljev gluhih Slovenije

ucitelji.gluhih@gmail.com

Film je dosegljiv na: <https://www.youtube.com/watch?v=UXzfQ1ZUGVI>

Dokumentarec je nastal na podlagi pogovora z različnimi intelektualci, pri čemer je nepomembno, ali so izjave podale g(G)luhe ali slišče osebe. Vsi sodelujoči v dokumentarcu so močno vpleteni v krog Gluhih, nekateri že vse življenje, nekateri pa so pozneje vstopili med Gluhe. Njihova razmišljanja pa nam odpirajo vpoglede v kulturo, socialno okolje Gluhih. Zato je pomembno, da se Gluhi ukvarjajo z raziskovanjem lastne zgodovine, sociologije, kulture in politike.

Scenarij, prevod, režija: Petra Rezar

Jezikovni pregled: Marjetka Kulovec

Kamera: Bojan Mord

Montaža: Žiga Kužnik

Oktober, 2014

ZAHVALE:

- Mestna občina Ljubljana
- Slovenski etnografski muzej
- Muzej novejšje zgodovine Slovenije
- Droga Kolinska d. d.
- Državna založba Slovenije
- Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana
- Marija Zupančič
- Kmetijski inštitut Slovenije
- Mladinska knjiga
- Izabela Juriševič

GLUHOHEMNICI
SCHMID FRANČIŠEK
PRELAT IN STOLNI KANTOR V LUBLJANI
DARILU 4. JUNIJA 1830.
SKUŠEK JOŽE, KAPLAN V ŽELEZNIKIH
VOLILO 15. OKTOBRA 1830.
JELOVŠEK BENJAMIN
PLIFCHTENAU, ŠTOTNIK V P. V NOVI MESTI
VOLILO 9. JULIJA 1836
WOLFANTON ALOIZIJ, KNEZOŠOF LUBLJANE

JAFFNER FRANČIŠEK SERAF, DUHOVNIK NA DUB
VOLILO 5. APRILA 186
GROFICA STUBENBERG FRANČIŠKA
ROJ. AICHHOLZER V LUBLJANI
VOLILO '23. NOVEMBRA 1864
PRAVI USTANOVITELJ ZAVOD
HOLZAPFEL IGNACIJ
DEKAN V RIBNICI
VOLILO 1. SEPTEMBRA 1866

